

Pianonsoitto lapsen osallisuuden tukena varhaiskasvatuksessa

Aino Tunturi

2019 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Pianonsoitto lapsen osallisuuden tukena
varhaiskasvatuksessa Pianonsoitto lapsen
osallisuuden tukena varhaiskasvatuksessa**

Aino Tunturi
Sosionomi, AMK
Opinnäytetyö
Helmikuu 2019 2019

Pianonsoitto lapsen osallisuuden tukena varhaiskasvatuksessa

Vuosi 2019 2019

Sivumäärä 40

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli havainnoida toimintatuokioilla toteutettua pianosäestyksellistä työtapaa, sen osallistavaa vaikutusta ja yhteyttä lasten osallisuuteen heidän käyttäytymisensä perusteella. Opinnäytetyö toteutettiin 2-3-vuotiaiden lapsiryhmässä, jossa oli kirjoilla 13 lasta. Lapset jaettiin toimintakerroilla kahteen eri ryhmään, jotta pienryhmissä työskentely mahdollistui. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena menetelmänä. Työ toteutui yhteistyössä Kouvolan ympärivuorokautista tarjoavassa vuorohoitoyksikössä. Havainnointimenetelmänä käytettiin systemaattista videoanalyysiä. Lasten käyttäytymistä analysoitiin videomateriaalista. Opinnäytetyön toiminnallinen osa toteutui marras- ja joulukuun 2018 aikana.

Toiminnallisen menetelmän tavoitteena oli lisätä lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa ja mahdollistaa heidän osallistumistaan järjestetyissä toiminnallisissa tuokioissa. Haluttiin myös korostaa musiikin merkitystä varhaiskasvatuksessa ja sen positiivista merkitystä lapsen kasvuun ja kehitykselle varhaisiän lapsuudessa. Tarkoituksena oli yhdistää musikaalisuus ja lapsen osallisuus suunnitellussa pedagogisessa toiminnassa. Tärkeänä oli myös lisätä työntekijöiden keskuudessa tietoisuutta musiikin merkityksestä varhaiskasvatuksessa ja sen hyödyntämisestä eri tavoin päivähoidon arjessa.

Osallisuus korostuu uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, jossa lapsen osallisuutta halutaan lisätä päivähoidossa. Suunniteltaessa pedagogista toimintaa tulisi lähtökohtana olla lapsilähtöisyys, lasten huomioinen ja heidän mielipiteiden huomioonottaminen. Lasten osallisuuden toteutumista havainnointiin järjestettyjen pianonsoitto tuokioiden aikana. Havainnointi ja analysointi tapahtui kerättyjen videomateriaalien pohjalta.

Havainnoinnin avulla saatiin tietoa pianonsoiton yhteyksistä lapsen osallisuuden toteutumiseen ja pianonsoiton merkityksen tietoisuutta lapsen osallisuuden tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Näin ollen tietoisuus lapsen osallisuudesta lisääntyi. Tuloksena voidaan todeta, että musiikilla ja sen eri menetelmillä pystytään osallistamaan lapsia varhaiskasvatuksessa. Voidaan myös todeta, että pianonsoitolla on positiivinen ja kehittävä merkitys lapsen kasvun ja kehityksen kannalta jo varhaisiän lapsuudessa.

Aino Tunturi

Piano playing as a support for child inclusion in early childhood education

Year 2019	2019	Pages	40
-----------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to observe the piano accompaniment method, its participatory effect and the inclusion of children based on their behavior. The thesis was carried out in a group of children aged 2-3 years with 13 children. The children were divided into two different groups in order to work in small groups. The thesis was implemented as a functional method. The work was carried out in co-operation with the Kouvola day care unit. As a detection method, systematic video analysis was used. Children's behavior was analyzed from video material. The operational part of the thesis was realized during November and December 2018.

The purpose of the functional method was to increase the inclusion of children in early childhood education and to enable them to participate in organized activities. They also wanted to emphasize the importance of music in early childhood education and its positive impact on child growth and early childhood development. The aim was to combine musicality and the inclusion of the child in the planned pedagogical activity. It was also important to raise awareness among employees of the importance of music in early childhood education and its use in different ways in day-to-day care.

Inclusion is emphasized in the new Early Childhood Education Plan, which aims to increase child participation in day care. When planning pedagogical activities, the starting point should be the child-orientation, the attention of the children and the consideration of their opinions. The realization of children's involvement during the piano playing of the observation sessions. Observation and analysis took place on the basis of the collected video materials.

The observation provided information on the connection of piano playing with the realization of the child's inclusion and the awareness of the importance of piano playing in supporting the child's involvement in early childhood education. Thus, awareness of the child's inclusion increased. As a result, music and its various methods are able to involve children in early childhood education. It can also be said that piano plays a positive and developing role in the child's growth and development early in childhood.

Keywords: creativity, early childhood education, inclusion, music education

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	6
3	Näkökulmia opinnäytetyön tietoperustaan	7
4	Varhaiskasvatus	7
4.1	Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma	9
4.2	Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	9
5	Osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	11
5.1	Roger Hart-osallisuuden portaat.....	12
5.2	Harry Shier- osallisuuden malli	13
5.3	Osallisuus ja leikki.....	15
5.4	Miksi osallisuus on tärkeää?	15
6	Musiikin merkitys varhaiskasvatuksessa.....	16
6.1	Lapsen kehitys 2-3-vuotiaana	17
6.2	Varhaisiän musiikkikasvatus	18
6.3	Tarinasäveltäminen varhaiskasvatuksessa.....	20
7	Tuokioiden suunnittelu.....	21
8	Tuokioiden toteutus	23
9	Tutkimuskysymys	24
10	Opinnäytetyöprosessi.....	24
11	Työn toteutus	26
11.1	Systemaattinen videoanalyysi tutkimusmenetelmänä	26
11.2	Videoaineiston analyysi	27
12	Tulokset.....	28
13	Luotettavuus ja eettisyys.....	30
14	Johtopäätökset.....	30
15	Pohdinta	31
	Lähteet	33
	Liitteet	37

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aiheeksi valikoitui pianonsoitto lapsen osallisuuden tukena varhaiskasvatuksessa, mikä idea sai alkunsa sosionomiopintoihin kuuluvan syventävän harjoittelun yhteydessä. Tavoitteena oli lisätä ja tukea lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa pianonsoiton avulla ja lisätä työntekijöiden tietoisuutta pianonsoiton merkityksestä ja vaikutuksesta varhaiskasvatuksessa. Toiminta perustui toiminnallisiin pianotuokioihin, jotka oltiin suunniteltu ja harjoiteltu valmiiksi. Päivät, jolloin tuokiot olivat tarkoitus toteuttaa, sovittiin etukäteen. Tuokiolla laulettiin ja leikittiin lasten valitsemia kappaleita, joita prosessin edetessä toistettiin. Jokainen toiminnallinen tuokio oli erilainen ja ainutlaatuinen. Opinnäytetyön toteutus rakentui pianonsäestyksellisistä järjestetyistä toimintatuokioista, joissa lapsia videokuvattiin ja havainnointiin. Toimintatuokioilta kerättiin aineistoa, jotka analysoitiin tulosten saamiseksi.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Kouvolan kaupungin kanssa. Opinnäytetyön toteutuspaikkana toimi Kouvolan ympärivuorokautista tarjoava vuorohoitoyksikkö. Tarkoituksena oli toteuttaa opinnäytetyö toiminnallisena ja hyödyntää pianonsoiton musiikillista kokemusta varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön prosessin aikana keskusteltiin työn aiheesta ja sen toteutuksesta vuorohoidonjohtajan kanssa.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin varhaiskasvatusta, lapsen osallisuutta, tarinasäveltämistä ja musiikkikasvatusta. Opinnäytetyössä kuvattiin käytettyjä menetelmiä ja niiden luotettavuutta. Raportin lopussa analysoidaan tuokiolla syntyneitä videoaineistoa, arvioiden tuokioiden toteutusta ja toimintaa opinnäytetyössä. Lähteinä käytettiin varhaiskasvatukseen liittyviä kirjallisia lähteitä, sosiaali-, ja terveystieteiden alan ammattikirjastoa, sekä luotettavia sähköisiä lähteitä.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella pianonsoiton vaikutuksia varhaiskasvatuksessa ja lasten osallisuuden korostumista pianotuokioiden avulla. Tämän lisäksi tarkoituksena oli kehittää työntekijöiden tietoisuutta ja ymmärrystä musiikin merkityksestä ja tämän hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykseksi asetettiin pianonsoiton yhteys toimintatuokioilla 2-3-vuotiaiden lasten osallisuuteen ja vuorovaikutustaitoihin. Tavoitteena oli havainnoida lasten osallisuutta pianotuokioiden aikana. Tämä tarkoitti esimerkiksi laulua, leikkiä, luovuutta, liikuntaa ja musiikillista pianonsoiton kokemusta. Tuokioiden tarkoituksena oli myös tutkia sitä, miten pianonsoitto tukee lasten kehitystä. Tärkeä ja keskeinen tavoite on myös lasten osallisuuden mahdollistaminen pedagogisessa suunnittelussa ja toiminnan toteutuksessa. Työn tuli olla tavoitteellista ja arvioitua, jotta pystyttiin tarkastelemaan työn onnistumista.

3 Näkökulmia opinnäytetyön tietoperustaan

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka teoreettinen viitekehys koostuu varhaiskasvatuslaista, varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, musiikkikasvatuksesta, tarinasäveltämisestä ja osallisuudesta. Osallisuudesta, varhaiskasvatuksesta sekä musiikin hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa on tehty useita opinnäytetöitä, mutta pianonsoitto lasten osallisuuden tukena varhaiskasvatuksessa on aiheena sellainen, jota on tarkasteltu hyvin vähän.

Opinnäytetyön aineistoa kerättiin hyödyntäen alan kirjallisuutta ja sosiaali- ja terveysalan kotimaisia ja kansainvälisiä tietokantoja. Tiedonhaku toteutettiin hyödyntämällä sähköisiä tietokantoja ja manuaalisesti hakien. Tutkielmassa käytettiin kotimaisia ja kansainvälisiä tietokantoja ja hakusanoja. Hakutuloksia saatiin kasaan eniten käyttämällä sanoja osallisuus, varhaiskasvatus ja musiikkikasvatus. Hakusanat katkaistiin aina *-merkillä ja tekemällä erilaisia yhdistelyjä. Tutkielman aiheeseen liittyvää kirjallisuutta haettiin Laurea-ammattikorkeakoulun tietokannasta, sekä Porvoon ja Helsingin kirjastoista. Aineiston haku valikoitui luotettavien ja monipuolisten lähteiden perusteella.

Kyseisen opinnäytetyön aiheen kaltaista aihetta ei ole vielä tutkittu aiemmin opinnäytetyönä. Tämän sijaan löytyi useita jo tehtyjä opinnäytetöitä aiheesta osallisuus, musiikkikasvatus ja luovuus varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetöitä, jotka käsittelivät samaa aihealuetta ovat ”musiikki varhaiskasvatuksessa”, ”osallisuus varhaiskasvatuksessa” ja ”varhaisiän musiikkikasvatus”. Tutkielmissa korostui lasten osallisuus ja sen tärkeys varhaiskasvatuksessa sekä musiikin hyödyntäminen päivittäisissä toiminnoissa lasten kanssa työskennellessä. Tässä työssä perehdytään kuitenkin enemmän pianonsoiton avulla lasten osallisuuden havainnointiin varhaiskasvatuksessa.

4 Varhaiskasvatus

Elokuussa 2016 uuden voimaan astuneen varhaiskasvatuslain myötä monet arvioivat varhaiskasvatuslain käyttöönottoa toteamalla, että aiempi päivähoito on nyt yhtä kuin varhaiskasvatus. Varhaiskasvatukselle asetettiin laissa yhä vankat tavoitteet muun muassa koulutuspoliittisen tasa-arvon näkökulmasta. (Heinonen, Iivonen, Korhonen, Lahtinen, Muuronen, Semi & Siimes 2016, 20.) Varhaiskasvatusta voidaan kuvailla lapsuuden eri kasvu-, ja oppimisympäristöissä tapahtuvaksi kasvatukselliseksi ja pedagogiseksi toiminnaksi. Tämä perustuu aikuisen sekä lapsen ja lasten keskinäiseen vuorovaikutukseen. Sekä aikuisten keskinäiseen toimintaan ja heidän välillään tapahtuvaan yhteistyöhön. (Karila, Kinos & Virtanen 2001, 26.)

Lapsen oikeus saada laadukasta ja hyvää hoitoa, kasvatusta ja opetusta korostuvat varhaiskasvatuksessa. Vuonna 1973 päivähoitolakia säädettiin, jolloin vielä miellettiin lapsen hoidon tapahtuvan vanhempien vastuulla, sillä tuolloin päivähoito ja sen antama varhaiskasvatus eivät olleet vielä kaikkien lasten oikeus. (Heinonen ym. 2016, 20-21). Varhaiskasvatuslain mukaan

varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatukseksi, opetuksi ja hoidon kokonaisuudeksi (Varhaiskasvatustalaki 2018.) Varhaiskasvatuksessa korostuu erityisesti pedagogiikka (Heinonen ym. 2016, 21). Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on se, että tämä tukee lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista, sekä edistää lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatusta pystytään järjestämään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai toisenlaisena varhaiskasvatuksena kuten muun muassa leikki- ja kerhotoimintana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018). Varhaiskasvatus määritellään lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa korostuu erityisesti pedagogiikka. Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on se, että sillä tuettaisiin lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja edistää lapsen hyvinvointia. Varhaiskasvatusta pystytään järjestämään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai toisenlaisena varhaiskasvatuksena kuten muun muassa leikki-, ja kerhotoimintana. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018.)

Suomessa jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on oikeus saada varhaiskasvatusta. Lapsen vanhemmat kuitenkin päättävät lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetus on koulun aloitusta edeltävää toiminnallista varhaiskasvatusta. Lapsen esiopetukseen osallistuminen tuli velvoittavaksi 1.8.2015 alkaen. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa varhaiskasvatustalaki (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018, 8). Varhaiskasvatustalassa säädetään lapsen oikeuksista varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen tavoitteista. Varhaiskasvatuksella on tärkeä merkitys suomalaisessa koulutusjärjestelmässä ja se on myös erittäin oleellinen vaihe lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. (Opetushallitus 2016, 8.)

Lapsen vanhemmilla on ensisijainen päävastuu lapsen kasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastata omalta osaltaan lapsen hyvinvoinnista. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallisen ohjauksen tehtävänä on synnyttää yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuville lapsille, heidän täysvaltaiselle kasville, kehitykselle ja oppimiselle. Lapsen kasvu ympäristö ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristö ovat varhaiskasvatuksen perusteiden uudistuksen lähtökohtana. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmiportainen, joka koostuu valtakunnallisesta, paikallisesta ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmista. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatus määritellään varhaiskasvatustalassa (540/2018, 2 §) lapsen suunnitelmallisena, tavoitteellisena kasvuna ja opetuksen ja hoidon muodostaman kokonaisuutena, jossa korostuu erityisesti toteutettava pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on muun muassa edistää lapsen hyvinvointia, tukea lapsen oppimista, toteuttaa monipuolista pedagogiikkaa sekä turvata lasta kunnioittava ympäristö. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018).

Varhaiskasvatus tarkoittaa pienten lasten elämässä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen oppimista, kasvua sekä kehitystä tasapainoisesti.

(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 11). Jokaisella varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva lain turvaama oikeus saada suunnitelmallista sekä tavoitteellista opetusta, kasvatusta ja hoitoa. Varmistaakseen näiden edellä mainittujen asioiden toteutumisen, laaditaan jokaiselle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on oltava lähtökohtana lapsen etu ja hänen tarpeensa. Pedagoginen toiminta ohjaa suunnitelmallisten tavoitteiden toteutumista. Suunnitelma laaditaan henkilöstön ja lapsen vanhempien kanssa yhteistyössä. Suunnitelmasta nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristön kehittämisessä. (Opetushallitus 2016, 10.)

Varhaiskasvatus on yhteiskunnan tarjoamaa palvelua, jonka toimintaa ohjaavat ja määrittävät Suomen perustuslaki, varhaiskasvatusturva laki, päivähoitoasetukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tähän sisältyy myös säännöksiä sosiaalihoitoa ja hoitoa. Varhaiskasvatusta järjestettäessä tulee ottaa myös huomioon kansainväliset sopimukset, joissa Suomi on mukana sitoutuneena. Näitä ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeussopimus, YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista ja YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14-15.)

4.1 Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatusturva lakiin perustuva, jonka pohjalta laaditaan sekä paikalliset, että yksilölliset lasten varhaiskasvatussuunnitelmat ja joiden pohjalta varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa ensisijaisesti varhaiskasvatusturva laki, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatuksen tavoitteista. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman tarkoitus on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä, mutta myös edistää laadukkaan ja valtakunnallisesti yhdenvertaisen ja tasalaatuisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritetään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöistä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 8-9.)

4.2 Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmassa tarkennetaan valtakunnallisia perusteita, mutta ei suljeta pois lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä. Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelmassa kunnan yksilöllinen ilme näkyy esimerkiksi omana arvoperustana, joka rakentuu seuraavista asioista: lapsen edun

ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen, yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8-10.)

Kouvolan ja valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelmat rakentuvat siis samoihin teemoihin, kuten laaja-alainen osaaminen, oppimisen alueet, toimintakulttuuri, pedagoginen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen, oppimisympäristöt, työtavat, yhteistyö, leikki ja niin edelleen, mutta siinä missä valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma käsittelee aiheita lähinnä mitä ja miksi näkökulmasta, kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma lähestyy aihetta mitä ja miten kannalta. Kaikissa Kouvolan alueen varhaiskasvatuksen yksiköissä tehdään oma yksikkökohtainen vuosisuunnitelma, joka on nimeltään OSUVA. OSUVAan eli yksikkökohtaiseen vuosisuunnitelmaan kirjataan yksikön kehittämistarpeet ja keinot, joiden avulla varmistetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden, sekä Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelman toteutuminen. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, kuten Kouvolan kaupungin luomassa varhaiskasvatussuunnitelmassa, jaotellaan oppimisen alueet viiteen eri osa-alueeseen, joita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, sekä kasvan, liikun ja kehityn. Kielten rikkaaseen maailmaan kuuluvat kielelliset ilmaisut, taidot ja kielelliset identiteetit. Ilmaisun moniin muotoihin määritellään musiikillinen, kuvallinen, sanallinen ja kehollinen ilmaisu. Minä ja meidän yhteisöön sisällytetään eettinen ajattelu, katsomuskasvatus, lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus, sekä mediakasvatus. Tutkin ja toimin ympäristöön kuuluvat matemaattinen ajattelu, ympäristökasvatus ja teknologiakasvatus. Viimeiseen, kasvan ja liikun ympäristöön, kuuluvat liikkuminen, ruokakasvatus, sekä terveys ja turvallisuus. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 48.)

Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään se, mikä tehtävä varhaiskasvatuksella on. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea tietoisesti sekä tavoitteellisesti lapsen musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehitystä, ja tutustuttaa lapsia erilaisiin taiteenaloihin sekä kulttuuriperintöön. Kyseistä aihetta voidaan lähestyä esimerkiksi musiikillisen, kuvallisen, sanallisen, ja kehollisen ilmaisun lähtökohdista. Toiminnallisten tuokioiden tarkoituksena on siis mahdollistaa lapsille monipuolinen musiikillinen kokeminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksessa musiikillisen ilmaisun kokemista voidaan harjoittaa muun muassa laulamalla, soittamalla erilaisia soittimia, musiikin kuuntelulla, sekä loruttelemalla. Varhaiskasvattajan tehtävänä on kannustaa lapsia ilmaisemaan itseään musiikin avulla. Erilaiset leikit ja harjoitukset tukevat lapsen osaamisen kehittymistä varhaiskasvatuksessa. (Kouvolan varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 49.)

5 Osallisuus varhaiskasvatuksessa

Oikeus osallisuuteen on yksi Lapsen Oikeuksien sopimuksen määrittämistä perusoikeuksista. Lasten huomioonottaminen on koettu tässä suhteessa niin tärkeäksi, että julkisen vallan käyttäjät on veloitettu takaamaan jokaiselle lapselle mahdollisuuden osallistua ja ilmaista itseään kaikissa heitä koskevissa asioissa. Lasten näkemykset asioihin tulee ottaa huomioon hänen ikä- ja kehitystahonsa mukaisesti. (Lapsen Oikeuksien Sopimus 60/1991, 12. artikla). Perustuslain (731/1999, 6 §) mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti omana yksilönä ja heillä tulee olla oikeus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitykseen vastaavasti.

Osallisuus tarkoittaa johonkin yhteisöön liittymistä, kuulumista ja vaikuttamista. Tämä perustuu vastavuoroiseen toimintaan, jossa otetaan huomioon yhteisön jäsenten mielipiteet kuuntelemalla heitä, sekä antamalla heille tarvittavaa informaatiota ja mahdollisuus vaikuttaa asioihin ja niiden lopputuloksiin. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että jäsenet ovat aktiivisesti läsnä alusta alkaen. (Oranen 2008, 9). Nivala ja Ryyänen (2013, 10) korostavat, että jokaisen kokemus muodostaa merkityksiä yhteisön ja yhteiskunnan osana olemisesta, on yksi hyvinvoinnin peruspilareista.

Lapsen Oikeuksien Sopimuksen näkökulmasta osallisuus määrittyy lapsikansalaisten ja aikuisten julkisen vallan yhteisöjen välisistä suhteista, etenkin lasten mahdollisuuksista vaikuttaa itse yhteisöjen toimintaan. Tässäkin oleellisena tekijänä on vastavuoroisuus, sillä vaikuttaminen ei ole mahdollista ilman, ettei henkilö pääsee vaikuttamaan asioihin tai hän ei saa informatiivista tietoa asioista (Oranen 2008, 9). Tiedon saanti ja päätösten teko itseä ja yhteisöä koskevissa asioissa ovat keskeisiä osallisuuteen liittyviä asioita. Osallisuus toteutuu, kun lapset kokevat tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi ja heidän mielipiteisiinsä ja ideoihinsa suhtaudutaan myönteisesti, he saavat tehdä valintoja ja osallistua päätöksentekoon. Lasten hyvinvointiin vaikuttaa merkittävästi hänen kokemuksensa siitä, onko hän aktiivinen toimija omassa elämässään. (Järvinen & Mikkola 2015, 12-19.)

Lasten osallisuutta ja hänen näkökulmiaan arvostavien varhaiskasvattajien tulisi synnyttää sellaisia pedagogisia arjen tilanteita, jotka tukevat lasten osallisuutta ja auttavat jokaista lasta ilmaisemaan hänen omia kokemuksia, ajatuksia ja tunteita erilaisin keinoin ollessaan vuorovaikutuksessa aikuisen ja toisten lasten kanssa (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 77). Osallisuutta voidaan rakentaa erilaisista malleista, joissa kuvataan osallisuuden elementtejä ja osallisuuden rakentumista jatkuvana prosessina. Nämä kyseiset mallit antavat varhaiskasvattajalle mahdollisuuden omaan työskentelyyn ja rakentaa kasvatuserityksiä. Erilaisia osallisuuden arjen käytäntöjä päiväkodissa voivat olla muun muassa lasten viikkopalaverit, paneelikeskustelut tai Vihreä Lippu- toiminta. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 79.)

Lasten aito kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsen päästessä osallistumaan varhaiskasvatuksen eri osa-alueisiin hän oppii useita erilaisia taitoja, kuten esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, yhteisiä sääntöjä, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Järvisen ja Mikkolan (2015) mukaan lasten osallisuuden tavoitteita ovat itsetunnon vahvistaminen, elämän hallinnan ja sen mielekkyyden lisääminen, syrjäytymisen ehkäisy, vastuuseen kasvaminen, lasten elämän kannalta mielekkäiden ratkaisujen tekeminen, sekä yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen tunteen lisääminen. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää lapsilta ja aikuisilta luottamusta itseensä, sekä yhteisön ja tilanteen muihin ihmisiin. Usein lapset tarvitsevat turvallisuuden tunnetta ja rohkaisua itsensä ilmaisuun ja toimintaan osallistumiseen. Myös aikuisten tulee luottaa lapsiin toimijoina, joustaa suunnitelmissaan ja ottaa lapset mukaan suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa. (Hujala & Turja 2017, 38-55.)

Osallisuus kuuluu nykyään keskeisenä osana varhaiskasvatukseen ja vaikuttaa paljon lasten oikeuksiin ja asemaan. Osallisuustutkimusten ja keskustelujen myötä on vahvistunut käsitys lapsesta osaavana ja taitavana toimijana, joka aktiivisesti tulkitsee ja vaikuttaa ympäröivään yhteisöön, päiväkotiin ja päiväkotiryhmään. Lasten osallisuuden kannalta on tärkeää luoda sellaisia pedagogisia rakenteita, jotka edistävät lasten vaikutusmahdollisuuksia. Päiväkodissa tapahtuva osallistuva toiminta ei laita rytmi järjestettäväksi kokonaan uudelleen, vaan se tuo päivittäisiin rutiineihin uudenlaisia toimintatapoja. (Korppi & Latvala 2010, 25.)

5.1 Roger Hart-osallisuuden portaati

Kehittyminen kasvuyhteisöksi vaatii sen, että osallisuus määritellään ja tämä myös toteutuu päivähoitoyksikössä. Osallisuus on yhteisöllisyyden pohja. Tämä pystytään määrittelemään lasten ja kasvattajien välillä heidän ollessa vuovaikutuksissa, sekä verkostoitumisen myötä. Lapsille osallisuus ja tunne johonkin kuulumisesta merkitsevät sitä, että hänellä on mahdollisuus tulla kuulluksi päiväkodin arkisissa toiminna, kuten esimerkiksi leikissä ja askareissa. Osallisuus voidaan kokea yhdessä elämiseen liittyväksi kokemukseksi, jossa perustana on se, että lapsi tulee kohdatuksi, hän kokevat olevansa turvassa ja hänen tarpeensa tulevat tyydytetyksi. Lapsella on myös tämän lisäksi oikeus vaikuttaa ja osallistua yhteisönsä elämään. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 78.)

Vuonna 1992 Hart on kehittänyt metaforan osallisuuden tikapuista, jonka tarkoituksena on kuvata sitä, miten kasvattajat mahdollistavat lasten osallisuuden, sen rakentumisen ja lasten sijoituksen osallisuuden portaille (Hart 1992, 8; Eskel & Marttila 2013, 79). Kuviassa oleellista on se, miten lapsille tuodaan tietoa toiminnasta ja ympäristöstä. Mitä korkeammalle nousee, sitä enemmän lapsilla on tietoa esimerkiksi toiminnan tavoitteista tai sen taustoista ja siitä, miten lapset saavat olla osallisina toiminnan toteutuksessa. Lapsien tuntiessa, että

hän pystyy vaikuttamaan asioihin, hän valtaistuu ja pääsee nousemaan yhä korkeammalle portaikoissa. (Hujala & Turja 2017, 51-52.)

Tikapuissa on kahdeksan askelmaa, jotka kuvaavat osallisuutta ja sen eri tasoja. Ensimmäisellä askelmalla lapsi otetaan mukaan, mutta häntä ei kuunnella. Toisella askelmalla lapsi osallistuu, mutta hän tekee asiat juuri niin kuin aikuinen haluaa. Kolmannessa lapselta kysytään, mutta tämä tapahtuu vain siksi, että on ainakin kysytty. Neljännellä lapset ovat mukana vapaaehtoisesti toiminnan järjestämisessä, heitä kuunnellaan ja heidän näkemyksiään kuunnellaan, mutta tästä huolimatta aikuinen tekee päätökset. Viidennellä lapselta kysytään hänen näkemyksensä asioihin, mutta aikuiset tekevät toiminnan ja sen suunnittelun. Kuudennella portaalla lapsi pääsee molempiin suunnittelun ja toiminnan toteutuksen vaiheisiin, mutta kasvattajat tekevät silti aloitteen toimintaan. Seitsemännellä lapsi on itse toteuttaja ja tekee myös aloitteen toimintaan. Viimeisellä eli kahdeksannella portaalla kasvattajat ja lapsi ovat tasavertaisessa asemassa. He ideoivat, luovat ideoita, aloittavat toiminnan ja tekevät päätökset yhdessä. (Eskel & Marttila 2013, 79-81.)

Kuva 1: Osallisuuden tikapuut (Hart 1999)

5.2 Harry Shier- osallisuuden malli

Shier (2001) on luonut vastaavanlaisen osallisuuden ulottuvuuden mallin, joka koostuu viidestä asteikoista. Mallissa tutkaillaan sitä, miten kasvattajien valmiudet, mahdollisuudet ja velvollisuudet suhteutuvat lasten osallisuuteen. Shierin mukaan osallisuuden tasot ovat lapsia kuunteleva, lapsia tukeva ja heidän oman mielipiteen ilmaisussa, lasten näkemykset huomioon, lapset pääsevät osallistumaan päätöksentekoon ja lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta tehdessä päätöksiä. Malli sisältää yhteensä viisi tasoa, joista ensimmäisellä lasten

osallisuus on niukinta ja viidennellä taas suurinta. Kolmannella portaalla asioiden toteutuessa täyttyy näin ollen minimiedellytykset osallisuudesta. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 81.)

Shierin mallissa lapsien osallisuutta tarkastellaan jatkuvasti lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen kautta ja sitä, minkälaiset valmiudet eli arvot ja asenteet aikuisilla on suhteessa osallisuuden määrään. Hartin mallissa korostuu lapsen itsenäisyys. Shierin mallissa lapsien on mahdollisuus saada osallisuuteen kutsuvaan vuorovaikutukseen useita erilaisia käytännönmenetelmiä pelkän teoretisoinnin rinnalle. (Shier 2001, 107-109.)

Shier erottelee portaissa toteutumisen ja aikuisen sitoutumisen lasten osallisuuden toteuttamisen havainnoinnissa. Hän on myös asettanut selkeitä menetelmiä aikuisen roolin hahmottamiseksi. Tikapuumalleissa aikuisten toiminta on tutkittu olevan avaava tai rajoittava tekijä. Konkreettisia välineitä tämän tarkempaan analysointiin antaa Shierin (2001) luoma malli. (Oranen 2008, 8.)

	VALMIUDET Onko työntekijöillä tarvittavat valmiudet?	MAHDOLLISUUDET Onko tämä mahdollista (resurssit, organisaatio, tilat, välineet jne.)?	VELVOITTEET Onko rakenteita, jotka velvoittavat tähän (esim. lainsäädäntö, toimintaohjeet, vakiintuneet käytännöt)?
5. Lasten kanssa jaetaan valtaa ja vastuuta	Olenko valmis jakamaan valtaa lasten kanssa?		Miten lainsäädäntö määrittää työntekijän vastuun rajat?
4. Lapset otetaan mukaan päätöksentekoon		Mahdollistavatko organisaatiomme rakenteet lasten ottamisen mukaan päätöksentekoon?	
Lapsen oikeuksien	sopimuksen edellyttämä	minimitaso	
3. Lasten näkemykset otetaan huomioon	Olenko valmis otamaan lapsen ajatukset vakavasti?		Lapsen oikeuksien sopimus 12 artikla LsL 10§ puhevallan osalta 15 v ja 12 v täyttäneet lapset HE 252/2006: 5§, 20§ + perustelut
2. Lapsia tuetaan mielipiteiden ilmaisemisessa		Onko meillä tarvittavat välineet kehitysvammaisten lasten auttamiseksi itsensä ilmaisemisessa?	HE 252/2006: 27§ perustelut
1. Lapsia kuunnellaan		Onko luallista käyttää aikaa lasten kuuntelemiseen?	LsL 10§

Kuva 2: Osallisuus: valmiudet, mahdollisuudet ja velvoitteet (Oranen 2008, 10)

Aikuinen on lasten osallisuuden mahdollistamisessa keskeisessä roolissa, sillä hän pystyy eri tavoin lisäämään sitä ja huolehtimaan sen toteutumisesta. Hartin luomassa mallissa verrattuna Shierien malliin ei ole erillistä tasoa, jossa lapset pääsisivät tekemään itsenäisiä

päätöksiä, sillä malli tarkastelee osallisuutta vuorovaikutustilanteissa. (Marjanen, Marttila & Varsa 2013, 81.)

5.3 Osallisuus ja leikki

Ääniopetuksessa musiikki voidaan kokea ja ymmärtää taidetta yhdistävänä, äänen tai instrumentaalisen äänen affektiivisena muotona runouden tuottamiseksi. Vastasyntynyt saapuu maailmaan, jossa on kaksi eri äänijärjestelmää. Kielellinen, joka sisältää vokaaleja, konsonantteja, sekä pikakontrastin äidinkieleen, ja musiikki, sisältäen kulttuuristen äänteiden ominaisuudet. Musiikin merkitykset ovat yhteyksissä toisiinsa käyttäytymisen, asenteiden, oppimisen ja vuorovaikutustaitojen kanssa. Näitä edellä mainittuja tekijöitä tarkkaillaan opetustarkeitusten näkökulmasta, arvojen ylläpitämisessä luovien työmenetelmien käytössä, kuten ääntämiseen. Nämä liittyvät transversaalisen oppimisen prosesseihin yksilön kokonaisvaltaisena kuvana, jonka tarkoituksena on tukea opettajan ja oppijan vuorovaikutusta, sekä oppimista. (Marjanen 2015, 56-57.)

Musikaalinen luovuus herättää ihmisessä tunteita, se on yhteydessä kehon kanssa ja se on kognitiivisesti käsitelty sekä ymmärretty. Oden (2008) kuvailee lapsien kokiessa ensimmäisiksi ääniksi äidin ruumiin, sykkeen äänen, kohdun äänen ja verenkierron äänet, joita voidaan kutsua musiikillisiksi kokemuksiksi. Kosketusherkyys vaikuttaa myös äänielämyksiin koko kehon värähtelyn myötä. Voidaan puhua siitä, että ääni myös tuntuu. Glennie (2002) sekä Dillion (2006) molemmat kuvaavat tätä musiikin metaforasta ihmisen elämässä. Musiikilla on olemassa kyky, jolla se siirtää ihmisiä emotionaalisesti. Sen tunteet saavat ihmiset liikkumaan musiikin avulla, jotta voidaan oppia uutta. Tämä on yhteydessä mielikuvitukseen, sillä ihmiset kuuntelevat mielikuvitustaan, mikäli heillä on sellainen. Piaget (1896-1980) kokee, että rakkaus on ikään kuin kognitiivisen koulutuksen moottori, joka täydentää ajatusta musiikillisen viestinnän muodossa kuljettavista ja välitetyistä tunteista. Perinteisissä kulttuureissa musiikki, tanssi ja laulu ovat olennainen osa ihmisten elämää. Musiikki on hyvin erityinen taiteen lajityyppi, joka vaikuttaa suoraan tunteisiin. Musikaaliset harmoniat perustuvat syntyviin mekanismeihin. (Marjanen 2014, 1977- 1978.)

5.4 Miksi osallisuus on tärkeää?

Sinclair määrittelee ja jaottelee tarkoituksenmukaisesti sen, miksi osallisuus on tärkeää. Ensimmäisenä hän mainitsee lapsen oikeuksien toteutumisen. Jokainen lapsi on kansalainen ja palvelujen käyttäjä, ja jokaisella on yhtäläiset oikeudet osallisuuteen. Sinclair tuo esille seuraavaksi laillisten velvollisuuksien täyttämisen, lapsen oikeuden tulla kuulluksi häntä itseään koskevissa asioissa, mikä sisältyy YK:n Lapsen oikeuksien sopimukseen vuonna 1989. (Sinclair 2004, 106.)

Sinclair hän kirjoittaa palvelujen parantumisesta, korostaen tekstissään sitä, miten jokaisen lapsen kuuleminen mahdollistaa palvelujen parantumisen ja niiden muuttumisen tarpeiden mukaisiksi. Tässä lapset pystyvät olemaan hyvin avuksi. Osallisuus antaa siis lapsille mahdollisuuden vaikuttaa ja tehdä muutoksia. Näin ollen lapset voivat myös oppia ymmärtämään omia haluja ja tarpeitaan. Sinclair tuo esille päätöksenteon parantumisen ja osallisuuden, mitkä johtavat asianmukaisempiin ja vähemmän virheitä sisältäviin päätöksiin. Hän tuo esille myös lasten taitojen edistymisen, sillä osallisuuden kautta henkilölle kehittyy käytännöllisiä taitoja, kuten esimerkiksi keskustelu-, kommunikaatio-, ja päätöksentekotaidot. Viimeisenä Sinclair mainitsee lasten valtaistamisen ja itseluottamuksen lisäämisen. Tehokkaan osallisuuden myötä lapset voivat saada itselleen onnistumisen tunteen, minkä kautta heidän itseluottamuksensa kohenee. (Sinclair 2004, 106-108.)

Suunniteltaessa, toteuttaessa ja arvioitaessa lapsen varhaiskasvatusta on selvitettävä lapsen mielipide ja hänen toiveet lapsen oman iän ja kehityksen edellyttämällä tavalla. Jokaisen lapsen huoltajalle tulee antaa mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen sisältöön ja näin ollen vaikuttaa lapsen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lapsille ja heidän huoltajilleen tulee järjestää toimintayksikössä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatustaki 7 b §.)

6 Musiikin merkitys varhaiskasvatuksessa

Lapsen kokonaisvaltaisen ilmaisun kehittäminen on varhaiskasvatuksen tehtävä. Musiikki on yksi osa-alue ilmaisun monista muodoista. Varhaiskasvatuksen perusteissa määritellään, että tavoitteellisen varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä ja tutustuttaa kulttuuriperintöön. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 345). Tämän päiväisen käsityksen mukaan lapsi nähdään osana yhteisöllistä ja kulttuurista kokonaisuutta. Tämä siis tarkoittaa musiikillisesti, että lapsen musiikilliseen kehitykseen vaikuttavat erityisesti kulttuurisessa vuorovaikutuksessa syntyneet kokemukset ja näiden pohjalta muodostuneet musiikilliset merkitykset. (Eerola, Louhivuori & Moisala 2005, 211.) Varhaiset lasten tekemät musiikilliset havainnot liittyvät heihin ja heitä hoitavan aikuisen viestintään, jossa korostuvat eri korkeuksien ja melodioiden prosessointi. Lasten ensimmäisiä musiikillisia ilmaisuja ovat vokalisaatiot. (Eerola ym. 2005, 211.)

Lapselle on hyvin luontaista ilmaista itseään kokonaisvaltaisesti ja luovuutta hyväksikäyttäen. Lapsen taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät positiivisesti hänen oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa. Lapsen eettisen ajattelun kehitykselle on keskeistä lapsen kyky kuvitella ja luoda erilaisia mielikuvia (Opetushallitus 2016, 40-41). Varhaiskasvatuksessa musiikillisen ilmaisun tavoitteena on luoda lapsille musiikillisia kokemuksia ja vahvistaa näin ollen lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Tarkoituksena on ohjata lapsia elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Valmiudet havainnoida musiikkia ja äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät lasten leikinomaisen

musiikillisen toiminnan myötä. Lasten kanssa olisi hyvä laulaa ja loruilla. Erilaisilla soittimilla soittaminen ja tutustuminen, musiikin kuuntelua ja liikunnan yhdistämistä musiikkiin. Tärkeää on muistaa rohkaista lapsia hyödyntämään omaa mielikuvitusta ja ilmaisemaan musiikista heränneitä ajatuksia ja tunteita. Kokemukset musiikin tekemisestä yhdessä ja musiikkiesitysten harjoittelut ja esiintymistilanteet tuovat lapselle onnistumisen tunteen ja ilon. (Opetushallitus 2016, 42.)

Useat musiikkipedagogit kuten Suzuki (1977) ja Kodály (1967) korostavat varhaisiän merkitystä lasten musiikilliselle kehitykselle. Musiikkikasvatuksen osalta lasten kasvatuksessa kodilla ja päiväkodilla on erittäin keskeinen rooli. Kodály'n mukaan kaikilla lapsilla on oikeus ja mahdollisuus saada oman ikätasonsa mukaista musiikkikasvatusta. Musiikki on osana varhaiskasvatuksen kokonaisvaltaista pedagogiikkaa, joka vaatii varhaiskasvattajilta tietämystä ja osaamista. Musiikkia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksessa kolmitahoisesti: kasvamiseen musiikillisessa ilmaisussa, kuuntelemisen, tuntemisen ja luomisen ja myös näin ollen kuvittelun ja intuition kautta. Varhaisiän musiikkikasvatus yhdistyy varhaiskasvatuksen tavoitteelliseen toimintaan omana pedagogisena osanaan. (Hujala & Turja 2017, 121.) Varhaiskasvatuksen musiikkitoetuksen tavoitteille annetaan suuntaa Varhaiskasvatuksen perusteissa (2016).

Varhaiskasvatuksessa musiikkikasvatustoiminnan keskeisimpänä tarkoituksena ovat lapsen mielenkiinnon kohteet ja tarpeet ja hänen kasvuympäristöönsä kohdistuvat merkitykselliset asiat. Edellytys laadukkaalle pedagogiselle toiminnalle on monipuolisesti oppimisen alueista huolehtiminen, suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen. Musiikin kautta pystytään kehittämään luovaa ajattelua ja ongelmanratkaisukykyä esimerkiksi sävellysprojektien myötä. Musiikkikasvatus sisältää esimerkiksi yksilöllistä ilmaisua ja yhteisöllistä vuorovaikutusta yhteislaulun tai soiton ja juhlaesiintymisen yhteydessä. Lapset oppivat jo varhaisessa vaiheessa musiikin tuoman hyvinvoinnin ja se on jo osa itsestä huolehtimisen taitoa. Musiikilla on useita positiivisia vaikutuksia lasten kehitykselle. Äänen hahmottaminen ja musiikin alkeissymboleihin tutustuminen erityisesti esiopetusiässä edistävät lasten monilukutaidollista osaamista. (Hujala & Turja 2017, 122.)

6.1 Lapsen kehitys 2-3-vuotiaana

Parin vuoden ikäisen lapsen aistitoiminnat ja havaintojen tekeminen yhdistyvät hänen tiedolliseen ja kielelliseen kehitykseen. Lapsi osaa ja pystyy kuvailemaan hänen ympäristöä ja sen tapahtumia. Kuvailu tapahtuu kielen, mielikuvien ja leikkien kautta. Lapsi on myös hyvin tiedonjanoinen ja näin ollen hän kyselee paljon eri asioita. Ajalliset määrittelyt tulevat käyttöön, ja lapsi pystyy määrittelemään hänelle säännöllisesti toistuvia asioita arjessa. (Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017, 72). Kaksivuotiaiden lasten erityisominaisuuksiin kuuluu jo ajoittainen uhma. Tässä iässä lapsi osaa kävellä ja juosta itsekseen, puhetta tulee myöskin jatkuvalla syötöllä. Lapsi toistaa kaiken kuulemansa, ja hän osaa jo yhdistää näkemänsä ja liittää näitä oppimaansa. Lapselle entuudestaan tutut leikit innostavat häntä toimimaan

itsenäisesti, ilman vanhemman apua. Lapsi nauttivat tässä vaiheessa toistosta. Osa lapsista tarvitsee kuitenkin vielä aikuisen tukea, kun taas osa lapsista uskaltautuu leikkimään itseseen. (Kivelä-Taskinen 2008, 72-73.)

Lapsi ei välttämättä tee eroa musiikin, liikkeen tai visuaalisen havainnoin suhteen, vaan asiat todentuvat hänelle eri aistien välityksellä. Ajattelun kehittyessä lapsi pystyy yhdistelemään samankaltaisia asioita, vertailemaan niitä ja kertomaan verbaalisesti kuvien tapahtumista. Tässä ikävaiheessa lapsi osaa jo noudattaa sanallisesti saatuja ohjeita. Kasvattajien on tärkeää antaa lapsen osallistua erilaisiin arkisiin askareisiin, kuten esimerkiksi kotitöihin. (Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017, 72-73.)

2-3-vuotiaana monipuoliset pihaleikit ovat lapselle tärkein liikunta, jonka avulla hänelle kehittyy tasapuolisesti voimaa ja kestävyyttä, tasapainotaitoja ja koordinaatiokykyä. Motoriset liikkumistaidot ovat kehittyneet merkittävässä määrin. Lapsi osaa juosta ja hyppiä tasajalkaa, mutta ei vielä kovin syklisesti. Liikuntaleikissä pystytään yhdistämään konttausta, ryömimistä, pyörimistä, hiipimistä, hyppimistä ja jalkojen tömistelyä. Lapsen askeleet onnistuvat hitaaseen tempoon musiikin kanssa, mutta juoksun tempo ei täysin kohtaa musiikin kanssa. (Kivelä-Taskinen 2008, 72). Kaksivuotiaana lapsi oppii kaiken matkimalla, mikä vaatii aikuiselta kaikkien liikkeiden näyttämistä itse. Hienomotoriikka kehittyy lapsen käsitellessä soittimia ja välineitä. Hän osaa tarttua todella pieniin soittimiin ja soittaa musiikin sykkeen kanssa yhä paremmin (Kivelä-Taskinen 2008, 73).

Kolmivuotiaana lapsi tutkii ympärillä olevia asioita ja hän omaa monipuoliset aistiärsykkeet. Lapsi saattaa vetäytyä ryhmätilanteissa sivuun ja voi pysytellä tovin poissa. Tässä kohtaa lapset ovat kielellisesti kekseliäitä, kaikkia sanoja ei osata, mutta assosiativinen muisti auttaa yhdistämään ja jopa keksimään täysin uusia sanoja. Leikissä lapset alkavat olla sosiaalisempia ja he ottavat kontaktia myös toisiin lapsiin. Lapset matkivat kuitenkin vielä todella paljon, mutta nyt on myös mahdollista rohkaista ja houkutella lapsia kehittämään hänen omia luovia mallejaan. Lapsi harjoittelee neljävuotiaaksi asti liikkeistä muotoja, tasoja, suuntia ja enenevässä määrin myös liikkeen suoritustapoja ja nopeutta. (Kivelä-Taskinen 2008, 74-75.)

6.2 Varhaisiän musiikkikasvatus

Musiikilla on tärkeä merkitys lasten arjessa. Voidaan todeta, että lapset ovat musiikille alttiita. Musiikilla on useita myönteisiä vaikutuksia lapsen eri ikätason kehityksiin. Musiikki synnyttää lapsen vastaanottavaiseksi uuden oppimisessa niin, että oppimistapahtuma on syvätason kokemus (Marjanen 2009, 387). Musiikkikasvatuksen tarkoituksena on tarjota lapsille varhaiskasvatuksessa musiikillisia elämyksiä, ja valmiuksia, silmällä pitäen myös lasten musiikillisen harrastuksen syntymistä. Musiikkikasvatus tukee lasten luovuutta ja hänen itseilmaisun kehittymistä, emotionaalissosiaalista, kognitiivista ja motorista kehitystä. (Musiikinopetus Suomessa 2007.)

Varhaisiän musiikinopetusta järjestetään nollasta kahdeksaan ikävuoteen musiikkileikkikouluissa ja niihin liittyvässä musiikin valmennustoiminnassa. Melkein aina varhaisiän musiikinopetus on pienryhmissä toteutettavaa. Ryhmiä jakaessa otetaan huomioon pedagoginen tarkoituksenmukaisuus, ryhmän rakenne ja käytettävissä olevat luokkatilat. Lasten mahdollisuus musiikin kokonaisvaltaiseen kokemiseen, leikkiin ja elämyksiin nähdään tässä keskeisimpänä ideana. Lasten varhaisiän musiikkikasvatus koetaan heidän omista lähtökohdista rakentuvana ja tavoitteellisena, tasolta toiselle etenevänä prosessina. Opetuksessa on otettava huomioon, että alle kolmivuotiaiden mukana on usein vanhemmat tai sisarukset. (Marjanen 2009, 387.)

Lasten musiikillisella varhaislapsuuden kasvuympäristöllä on tutkittu olevan hyvin vahvoja yhteyksiä aivojen kehitykseen. Lasten varhaisella musiikkikasvatuksella, joka alkaa jo ennen lapsen syntymää, on keskeinen merkitys lapsen kielen oppimiselle ja kehitykselle. Musiikkia kuvataan taiteellisenä muotona, mutta sillä koetaan myös olevan oma kielensä. Lasten musiikillinen ja kielellinen kehitys ovat yhteyksissä toisiinsa erittäin kiinteästi. Laulua korostetaan lapsen kielellisessä kehityksessä ja lapsen kykyä laulaa kehittyy jo aiemmin tai samaan aikaan, kun lapset tuottavat heidän ensimmäisiä sanojaan. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 62.)

Musiikin opetuksen tavoitteet ovat jaoteltu valtakunnallisen varhaisiän musiikkikasvattajien yhdistyksen mukaan musiikilliset, sosioemotionaaliset, kognitiiviset, psykomotoriset ja esteettiset tavoitteet. Varhaisiässä musiikkikasvatus koostuu aina suhteessa kulttuuri ja sitä ympäröivään yhteiskuntaan (Hujala & Turja 2017, 123.) Musiikkia voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksessa kolmitahoisesti, joita ovat kasvamiseen musiikillisessa ilmaisussa, musiikin tietämyksessä ja musiikin avulla. Havaitsemisen, kuuntelemisen, tuntemisen, luomisen, kuvittelun ja intuition kautta. Musiikki avautuu lapsille. Musiikkikasvatuksen kautta luodaan oppimisympäristö, jossa lapsilla on mahdollisuus musiikillisiin elämyksiin ja onnistumisen ja oppimisen kokemuksiin (Ruokonen 2011, 123). Musiikkikasvatus tukee myös kotien kasvatustehtävää ja kaikki lapset saavat samanlaisia kokemuksia. Lapsille musiikki synnyttää tilaa erilaisille tunnekokemuksille ja ajatteluprosesseille. Musiikillinen oppimisympäristö tukee lapsia kuunteluun ja rohkaisee laulamaan, soittamaan, liikkumaan, tanssimaan, maalaamaan ja dramatisoimaan. Musiikkikasvatuksella tuetaan lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja edistetään heidän oppimisedellytyksiään. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 22.)

Wood (1982) on antanut hyvin selkeät ja yksityiskohtaiset ohjeet musiikkileikkikoulutoiminnan toteuttamiseksi. Wood (1982) näkee, että lasten tulisi saada opetusta, joka sisältää muun muassa keskittymis-, ja kuuntelutaitoja, liikkumista musiikin avulla, laulutaitoa: soittoteknisiä taitoja, rytmistä varmuutta, koordinaatiotaitoja ja kontrollia, kaikyrytmejä ja melodisia kaavoja, musiikillisen muistin kehittämiseen tähtääviä taitoja, laulaen liikkumista, laulaen ja soittaen liikkumista, soittamista tai taputtamista, sekä kysymys, vastaus, laulua. (Wood 1982, 124.)

Kun taas Valkola-Laine korostaa etenkin iloa, leikkimielä ja huumoria lasten kanssa musisoitaessa. Musiikinlahjojen herättely varhaisessa vaiheessa on keskeinen tavoite. Valko- Laine korostaa myös kuuntelemisen taitoa musiikin oppimisessa. (Toimintakertomus 2002.)

6.3 Tarinasäveltäminen varhaiskasvatuksessa

Tarinasäveltäminen on uusi luova tapa, joka määritellään musiikilliseksi keksinnäksi ja vuorovaikutukseen perustuvaksi toimintamuodoksi. Kyseinen idea on kehitetty vuonna 2000, ja tämä toteutui lapsia kuunnellen, konsultoiden ja terapeuttisessa musiikkiprojektissa Espoossa. Menetelmä soveltuu erityisesti lapsille, varhaisnuorille ja erityistä tukea tarvitseville. Menetelmää voi käyttää myös aikuisten tai koko perheen kanssa. Metodin kehittäminen, musiikkiterapian, musiikkikasvatuksen ja luovan ilmaisun työväline, koulutukset ja sovellukset sekä opinnäytetöitä ja tutkimuksia on syntynyt tämän tarinasävellyksen myötä. (Hakomäki 2005, 24.)

Tarinasäveltäminen määritellään toiminnaksi, joka sisältää neljä erilaista kohtaa. Tarinasäveltämisellä tarkoitetaan mahdollisuutta henkilön omaan musiikilliseen keksintään, se on itselle läheisten asioiden ja tapahtumien musiikillista ilmaisua. Tätä tehdään pianolla tai jollakin toisella kosketinsoittimella. Soittamisessa periaatteena on omien ajatusten, tunteiden ja mielikuvien musiikillinen tuottaminen. Tarinasäveltämistä ei määritellä pianonsoitoksi eikä säveltämisen opettamiseksi vaan sillä tarkoitetaan vastavuoroista kanssakäymistä lasten kanssa ja tässä on kyseessä aito kiinnostus heidän ajatuksiinsa ja tunteitaan kohtaan. Sävellykset hyväksytään juuri sellaisina, miten henkilö ne itse tuo ilmi. Näitä ei luokitella hyviin tai huonoihin teoksiin, riippumatta siitä minkälaisia ne ovat. Toiminta voi olla yksilöllistä tai ryhmässä tapahtuvaa. Aikuiset voivat myös käyttää tätä toimintaa. (Hakomäki 2005, 86-87.)

Tarinasäveltämistä kutsutaan vuorovaikutustilanteeksi. Toiminnassa on musiikillinen tarinan kertoja, tarinasäveltäjä ja tarinansävellyttävä, jonka tehtävä on olla kuuntelija ja teoksen muistiinmerkitsijänä. Tarinasäveltäjien keskinäinen vuorovaikutus on hyvin tärkeässä asemassa ryhmätoimintaa toteuttaessa. Tarinasävellykset voivat olla erilaisia, kuten esimerkiksi lauluja, leikkejä, musiikkitarinoita tai sävelteoksia. Nämä kaikki edellä mainitut syntyvät ilman minkäänlaista opettamista, ohjaamista, aihetta tai ennakoasennetta. Tämä siis edellyttää tasavertaista vuorovaikutuksellisuutta osallistujien keskuudessa. (Hakomäki 2005, 86-87.)

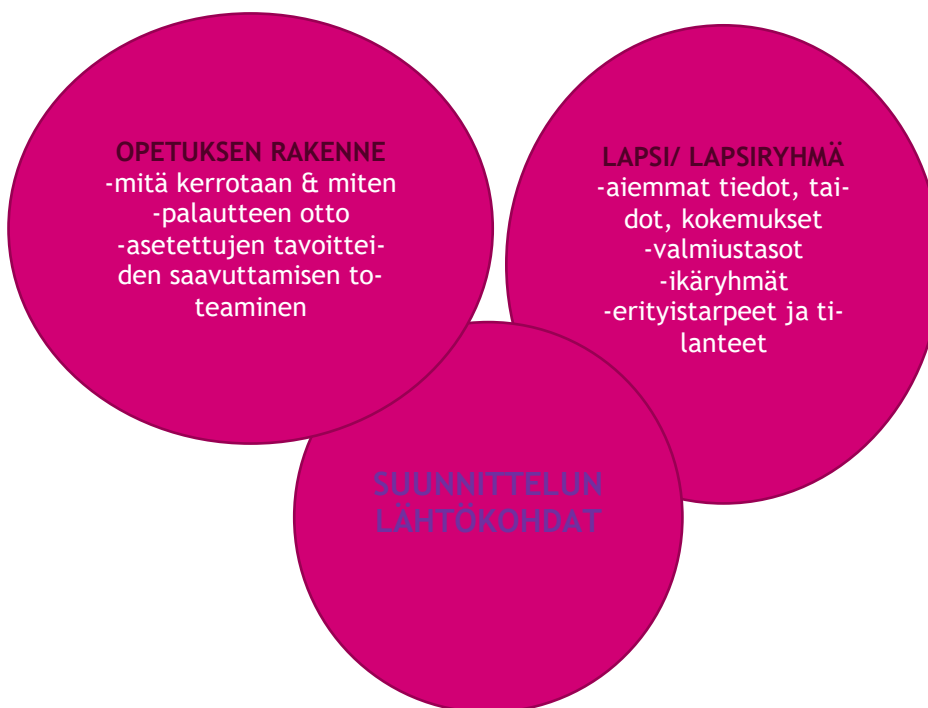
Tarinasäveltämisessä syntyy ylös kirjoitettu teos, jossa teokset merkitään tekijän hyväksymässä muodossa. Teos kirjoitetaan puhtaaksi merkkijärjestämällä, jolla tekijä voi soittaa sen uudelleen. Kuvionuotit soveltuvat tähän toimintaan. Tarinasäveltämiseen kuuluu konsertti, jossa merkityssisältö jaetaan tärkeiden henkilöiden kanssa. Tässä on tärkeää kuulluksi ja hyväksytyksi tuleminen ilman ehtoja. Tarinasävellyksen kautta sen tekijä ja kuulija pystyvät kohtaamaan musiikissa. Itse konsertissa teos esitetään toiminnan kannalta merkitykselle yleisölle, kuten esimerkiksi perheenjäsenille tai sukulaisille. (Hakomäki 2005, 86-87.)

Kyseistä menetelmää voidaan käyttää musiikillisen kokemisen saavuttamiseen. Tarinasäveltäminen sisältää musiikkia, pianonsoittoa, luovuutta ja vuorovaikutuksellisuutta, juuri samoja asioita kuin tämä toiminnallinen opinnäytetyö. Opinnäytetyön pääpaino on musiikissa, pianonsoiton hyödyntämisessä, luovuudessa ja lasten osallisuuden korostuksessa, jota tarinasävellys juuri sisältää. Vuorovaikutus korostuu ja jokainen pääsee olemaan luova. Menetelmässä käytetään yleensä juuri pianoa, joka on työn keskiössä.

Yhteenvedona voidaan siis todeta, että tarinasäveltäminen on mahdollisuus ilmaista itseään luovasti ja oppia tämän kautta erilaisia asioita vuorovaikutuksissa muiden ihmisten kanssa. Tarinasäveltäminen sopii pianonsoiton ja musiikin opetukseen, mutta se on myös uusi, erilainen opetusmenetelmä erityistä tukea tarvitsevien lasten opetuksessa. Tämä keino myös harjaannuttaa kognitiivisia taitoja ja mahdollisuutta oppia nimeämään ja tunnistamaan omia ajatuksia ja tunteita. (Hakomäki 2005, 116.)

7 Tuokioiden suunnittelu

Opinnäytetyö toteutui varhaiskasvatuksen yksikössä toiminnallisina tuokioina, jotka sisälsivät erilaisia pianonsoiton säästyksellisiä esityksiä. Kohderyhmänä toimi 2-3-vuotiaiden lapsiryhmä, joka oli erittäin innostunut ja aktiivinen tuokioilla. Toiminnalliset tuokioiden suunnitteluun etukäteen pohjatyön perustalta. Tuokioiden sisälsivät lapsiryhmän lasten valitsemia lauluja, joita laulettiin ja leikittiin yhdessä. Lapset valikoivat yhteisiä lauluja ennen opinnäytetyön toteutusta yhdessä varatulla ajalla. Osallisuuden näkökulmasta lapset pääsivät näin osallistumaan ja vaikuttamaan järjestettyyn toimintaan. Kokosin lapsilta lauluja, jotka heitä kiinnostavat. Toiminnalliset tuokioiden toteutettiin marraskuun ja joulukuun 2018 aikana. Toteutus oli toiminnallista, lapsilähtöistä ja lapsen osallisuutta korostavaa toimintaa. Olin jo etukäteen katsonut, että ketkä lapset ovat paikalla ja kenellä kaikilla on lupa osallistua järjestämiini tuokioihin. Lapsimäärän mukaisesti tein jaon kahteen eri ryhmään, jotta tuokioiden olisivat toimivia ja ne palvelisivat lasten tarpeita ja heidän osallisuutta.

Kuvio 1: Tuokioiden suunnittelu

Toiminnallisten tuokioiden suunnittelutyö alkoi jo syyskuussa syventävän harjoittelun aikana, jolloin tapahtui havainnointi ja tutustuminen ryhmän lapsiin ja heidän mielenkiinnon kohteisiin, sekä keskustelut siitä, mikä lapsia kiinnostaa ja minkälaisista lauluista he pitävät. Tuokioissa oltiin otettu huomioon, sekä yksilölliset, että koko ryhmän tarpeet. Tuokioihin valikoidut laulut olivat lasten valitsemia. Lauluissa korostui toistot, musiikin kokemus, lapsen osallisuus, leikki ja luovuus. Laulut olivat pitkälti eri eläimiin liittyviä ja niissä oli useampia säkeistöjä. Pianonsoiton voidaan kokea olevan ideaalinen valinta toteuttaa toiminnallisia tuokioita, sillä sen mukanaan tuoma vaikutus lapsiin lisää heidän tiedostettua osallisuutta.

Tuokioiden suunnitteluun käytettiin paljon aikaa ja harjoittelin niitä itsekseni useamman kerran ennen tuokioiden virallista toteutusta. Tiedonhankinta 2-3-vuotiaiden lasten ikätason mukaisesta kehityksestä ja musiikillisesta kehityksestä teoreettisessa viitekehyksessä tapahtui loka-marraskuun aikana, jotta tietoa pystyttiin hyödyntämään käytännön toteutuksessa. Suunnitelman tuominen hyvissä ajoin ryhmän jäsenille varmisti sen, että he pääsivät kommentoimaan ja tuomaan omia näkemyksiään esille. Tässä kohtaa pystyttiin vielä tekemään tarvittaessa mahdollisia muutoksia.

Musiikkitoiminnan suunnittelu muodostaa luovan ja persoonallisen osan musiikkikasvattajan työstä. Musiikkitoiminnan suunnittelussa yhdistyvät varhaiskasvattajan pedagoginen osaaminen musiikkikasvatuksen tavoitteista, ja sisällöistä, ja hänen oma pedagoginen ajattelunsa lapsikeskeisyydestä, sekä halu osallistaa lapsia aktiivisiksi musiikin tekijöiksi ja kokijoina. Suunnittelussa voidaan ottaa mukaan lapset ja vanhemmat. Jatkuvassa ammatillisessa kehityksessä on tavoitteena se, että varhaisiän musiikkikasvattaja pystyy keskittymään lapseen ja löytämään oman pedagogisen minänsä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 339.)

8 Tuokioiden toteutus

Liite numero kaksi koostuu toiminnallisen pienryhmätoiminnan suunnitelmasta, jossa on jaoteltu eri osa-alueet omiin lokeroihin. Suunnitelmassa on lajiteltu oppimisen eri osa-alueet, toiminnan aihe/nimi- mitä tehdään, kuvaus koko ryhmää koskevista järjestelyistä, pääasiallinen tavoite, jota toiminnan toivotaan tukevan, toiminnallisuuden muodot, joita tuokioissa käytetään, pedagogiset tavoitteet tuokioilla ja etukäteisjärjestelyt. Oppimisen alueissa korostuu kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, sekä tutkin ja toimin ympäristössäni.

Tarkoituksena oli, että soitan pianolla lasten valitsemia lauluja. Soitossa yhdistyi yhteislaulu ja samalla lapset pääsivät liikkumaan ja leikkimään lauluihin kuuluvat leikit. Toiminnan suunnitelman lähtökohtana on otettu lapsiryhmän toiveet, kuten esimerkiksi he saivat päättää, mitä lauluja soitan ja kertoa mistä he pitivät. Lasten osallisuus otettiin huomioon siinä, että he pääsivät itse jokainen osallistumaan tuokiolla: kaikkien lasten mielipiteitä kuunneltiin tuokion järjestämisessä: he saivat valita soitettavat lastenlaulut, laulaa, leikkiä ja tanssia. Tämä suunnitelma oli pienryhmälle tehty ohjaus. Jaoin lapsiryhmän kahteen osaan, jotta tuokio palvelisi lapsia parhaan mukaan. Toiset lapset leikkivät kotileikkiä, tekivät palapelejä tai piirsivät toisella puolella yhden lastenhoitajan kanssa. Minä vastasin musiikkituokioiden ohjauksesta ja toisen ryhmän ohjauksesta vastasi lastenhoitaja, jolle ohjeet oli annettu.

Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot, musiikillinen kehitys, luovuuden kehitys, motorinen kehitys, sekä leikki ja leikkitaidot olivat toiminnallisten tuokioiden päätavoitteena. Muotoja, joita tuokioissa käytettiin, olivat laulu, leikki, yhteistoiminta ja liikunta. Pedagogiset tavoitteet tuokioilla olivat musiikin toteuttaminen pienryhmissä, lasten osallisuuden korostuminen, lasten kielen kehityksen tukeminen, lasten musiikillisen itseilmaisun vahvistaminen, sekä pianonsoiton kokeminen. Etukäteisjärjestelyinä hankittiin lasten valitsemien laulujen nuotit, tila järjestettiin tarvittavalla tavalla ja kuljetettiin päiväkodin jumppasalista ryhmätilaan.

Tuokioiden toteutus oli suunnitelmallista ja tavoitteellista alusta alkaen. Tavoitteet olivat lasten osallisuuden korostaminen tuokioilla, musiikin monipuolisen hyödyntämisen varhaiskasvatuksessa, lasten musiikillisen kokemuksen saavuttaminen ja tiedon lisäys musiikin merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Aiemman koulutuksen ja työkokemuksen myötä tietoisuus lasten osallisuudesta ja musiikkikasvatuksesta tuki opinnäytetyöprosessia pitkin matkaa. Toiminnalliset tuokiot järjestettiin marras- joulukuun aikana varhaiskasvatuksen yksikössä, jolloin lapsia oli riittävästi aina paikalla. Välineinä tuokioissa olivat pääsoitin eli piano, kapulat, marakassi, kulkuset ja rytmimunat. Yksi toiminnallinen tuokio kesti yleensä noin 45 minuuttia, minkä ajan lapset jaksoivat keskittyä ja kuunnella annettuja ohjeita.

Tuokioiden sisällöt olivat osuvia ja onnistuneita. Tarkan pohjatyön avulla oli selkeästi helpompaa luoda onnistuneita tuokiota, sillä tiedettiin tarkasti, mitkä asiat kiinnostivat ryhmän

lapsia. Perehtyessä myös lapsiryhmän ikätasoon ja sen sisältäviin haasteisiin saatiin myös luotua erilaisia kehityksen osa-alueenharjoituksia. Tuokiot onnistuivat hyvin suunnitelman pohjalta ja ne vastasivat odotuksia suhteessa asetettuihin tavoitteisiin. Pianonsoiton merkitys lapsen osallisuuden tukemisessa todella toteutui, sillä lapset pääsivät kokemaan musikaalista pianonsäestyksellistä toteutusta useampana eri kertana. Lapset olivat hyvin kiinnostuneita pianosta ja sen eri melodioista.

Osallisuuden toteutuminen voidaan nähdä kerätyissä videoaineistoissa, lapset laulavat mukana ja leikkivät lauluihin kuuluvia leikkejä. Lapset eivät istuneet vain passiivisina paikoillaan, vaan he olivat osallisina jatkuvasti tuokioiden aikana. Hyvänä havaintona voidaan todeta, että oli erittäin hyvä jakaa lapset kahteen eri ryhmään, jolloin jokaiselle lapselle varmistui oma rauha. Tuokiot olivat lapsia osallistavia, monipuolisia, tarkasti suunniteltuja ja ne sisälsivät konkreettista tekemistä lapsille. Ohjausosaamisen taidot korostuivat lapsiryhmää ohjeistaessa eri tilanteissa tuokioiden aikana. Voisimme todeta, että kaikki tuokiot olivat onnistuneita, sillä tehty suunnitelma vastasi työn tuloksia. Lapset pääsivät olemaan vuorovaikutuksissa toisten lasten ja ryhmän aikuisten kanssa. sillä tehty suunnitelma vastasi suhteessa itse toteutusta. Kaikkia tuokioita suunniteltiin, toteutettiin ja arvioitiin lopuksi. Saatu välitön palaute tuokioiden jälkeen oli parasta. Vilpitön kiitollisuus järjestetyistä tuokioista ja lasten ilo oli mitä parasta.

9 Tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksenä oli: Miten pianonsoitto päiväkodin toimintatuokioilla 2-3-vuotiaiden toiminnan tukena näyttäytyi lasten osallisuudessa? Toiminnallisten tuokioiden avulla kerättyjen aineistojen avulla havainnoitiin ja analysoitiin lasten osallisuuden ja pianonsoiton yhteyksiä muun muassa vuorovaikutustaidoissa. Pianonsoitto oli tuokioiden keskiössä ja sitä käytettiin työmenetelmänä lasten kehityksen tukena varhaiskasvatuksessa. Tätä tutkittiin toteutetuilla musiikillisilla toimintatuokioilla lapsen osallisuuden, luovuuden, lapsen kehityksen, sekä eleiden ja ilmeiden kautta.

10 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi sai alkunsa syyskuussa 2018, jolloin idea toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisesta syntyi. Työn toteuttamispaikaksi valikoitui vuorohoitoyksikkö, jossa pianonsoitto tuokiot toteutettiin. Aiheanalyysin valmistuttua alkoi toiminnallisten tuokioiden suunnittelu. Tuokioiden suunnittelu pohjautui pianonsoittoon ja lapsilähtöiseen toimintaan. Loka- ja marraskuun välisenä aikana hoidettiin tutkimuslupa-asiat ja huoltajien lupa-asioiden hoitamiset, sekä toiminnallisten tuokioiden suunnittelu. Joulukuun aikana toteutuivat tiedonhankinta- ja kirjoittamisen pajoihin osallistuminen. Työ oli suunniteltua ja tavoitteellista. Työtä suunniteltiin ja arvioitiin jatkuvasti.

Joulukuun lopussa kaikki toiminnalliset tuokiot olivat pidetty ja tarvittavat materiaalit kerätty talteen. Tuokioilla kerättyjä videoaineistomateriaaleja analysoitiin joulu- ja tammikuun aikana, jolloin opinnäytetyön kirjallinen osuus valmistui. Tutkielman kirjoittamisprosessi eteni suunnitelmallisesti ja tasaisesti. Työversioita lähetettiin useampi kappale opinnäytetyön ohjaajalle kommentoitavaksi.

SYYSKUU	Aiheen valikoituminen, aiheanalyysin teko, oman aiheanalyysin esitys ohjaajalle ja sen hyväksyttäminen, työn toteutuksen suunnittelua
LOKAKUU	Teoreettiseen aineiston hankinta, tuokioiden suunnittelu ja harjoittelu
MARRASKUU	Toiminnallisten tuokioiden toteutus, työn kirjallisen osuuden kirjoitus, videoaineistojen analysointia
JOULUKUU	Toiminnallisten tuokioiden toteutus, työn kirjallisen osuuden kirjoitus, videoaineistojen analysointi, työversioiden lähetys ohjaajalle, aikataulusta keskusteleminen ohjaajan kanssa
TAMMIKUU	Työn kirjoittamista, kirjoitusasun tarkastelua, työversioiden lähetystä ohjaajalle, arvioinnista keskustelua, työn viimeistelyä yhdessä ohjaajan kanssa
HELMIKUU	Tiivistelmän suomen-, ja englannin kielen lähetys vastuuhenkilölle, koko työn lähetys vastuu ohjaajalle, seminaariin ilmoittautuminen ohjaajan luvalla, yhden työn opponointi, työn esitys seminaarissa, kypsyysnäytteen teko, raportin lähetys plagiointitarkastukseen Urkundiin ja lopuksi raportin julkaisu Theseuksessa

Kuvio 2: Opinnäytetyöprosessi mukailten (Laurea-ammattikorkeakoulu 2019)

11 Työn toteutus

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli käytännön toimin ohjeistaminen tai opastaminen. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla muun muassa ammatilliseen käyttöön suunnattu ohjeistus, ohje tai opas. (Salonen 2013, 25.) Tämän toiminnallisen työn tuotoksen oli tarkoitus lisätä opiskelijan omaa tietoisuutta ja ymmärrystä lasten osallisuudesta pianonsoiton avulla varhaiskasvatuksessa. Saavutettua tietoa voidaan hyödyntää niin opinnoissa kuin tulevaisuuden työelämässä. Laaja-alainen osaaminen voi mahdollistaa uusien suhteiden ja yhteyksien syntymisen työelämässä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 10.)

Aineiston keruumenetelmänä toimi systemaattinen videoanalyysi, jonka pohjalta lasten osallisuuden toteutumista arvioitiin. Videot mahdollistivat havainnointitilanteiden toistuvan katselun eri nopeuksilla ja eri katselustrategioiden valinnan eri katselukerroilla. (Vienola 2004, 71-79.) Videoaineistoja kerättiin kaikilta toiminnallisilta tuokioilta, joihin lasten vanhemmilta oltiin kysytty etukäteen kirjallinen lupa. Systemaattinen videoanalyysi palveli parhaiten työn toteutusta, sillä aineistoista pystyttiin havainnoimaan useita eri tekijöitä, kuten esimerkiksi lasten eleitä ja ilmeitä. Videointi tapahtui aina yhden työntekijän toimesta matkapuhelimella. Kuvaaja seisoa aina ryhmätilan reunassa ja lapset näkivät, että heitä kuvattiin tuokioiden aikana. Osa lapsista hämmäntyi aluksi hieman, että heitä kuvataan ja osaa lapsista kuvaaminen ei häirinnyt lainkaan.

11.1 Systemaattinen videoanalyysi menetelmänä

Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisin menetelmin. Työn menetelmänä käytettiin systemaattista videoanalyysiä. Videoinnit tapahtuivat opinnäytetyön tekijän omalla matkapuhelimella, jolla yksi työntekijöistä kuvasi. Tavoitteena oli saada kerättyä videotallenteita, joiden avulla pystytään tarkastelemaan lasten osallisuutta, vuorovaikutusta, käytöstä, eleitä ja ilmeitä. Videointia käytettiin tutkimuksen luotettavuuden varmistamisessa. Videoaineistojen uudelleen katsominen alusta loppuun mahdollisti myös erilaisten havaintojen teon. Videointi mahdollisti arvioinnin reliabiliteetin varmistamisen, sillä ilmiö säilyi videotallenteissa kerrasta toiseen samana (Vienola 2004, 71-79).

Reliabiliteetin arvioimiseen on olemassa useita eri vaihtoehtoja. Arvioinnissa voidaan käyttää kahta rinnakkaista arvioijaa, jotka arvioivat itsenäisesti samat kerätyt videoaineistot. Voidaan sanoa, että objektiivisuudeltaan tämä kyseinen menetelmä on luotettavin. Videoiden arvioinnin välissä on hyvä pitää parin viikon tauko, jotta edellisen arvioinnin vaikutus olisi vähäisempi viime katselukerrasta. Aineistojen pohjalta pystytään myös arvioimaan tutkimustulokset uudestaan. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa voidaan kehittää arviointimittareita, joilla luotettavuutta pystytään arvioimaan. (Vienola 2004, 71-79)

11.2 Videoaineiston analyysi

Aineistoa kerääntyi runsaasti jokaiselta tuokioltta, sillä tarkoitus oli kuvata jokainen laulu ja leikki omaksi videoksi ja tämän jälkeen aina pysäyttää kuvaaminen. Ideana tässä oli se, että jokainen laulu ja leikki eroteltiin toisistaan ja näin pystyttiin analysoimaan niitä erikseen. Videoissa analysoitiin lasten puhetta ja sitä, korostuiko lasten osallisuus järjestetyillä toiminnallisilla tuokioilla. Havainnointiin siis eleitä ja ilmeitä, sekä lasten omien näkemysten ja kokemusten ilmaisua. Välitön palaute toteutui jokaisen tuokion jälkeen, kun yhdessä käytiin loppukeskustelu tuokioista ja niiden mielekkyydestä lapsille.

Videoita havainnoitiin lapsen ja aikuisen osallisuuden näkökulmasta. Aineistosta tarkasteltiin seuraavia asioita, kuten lasten taito sanoittaa omia tunteitaan ja taitoa olla vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Tämän kautta lasten osallistuminen leikkeihin, lauluihin ja mahdollisuus toimia aktiivisena jäsenenä tuokioilla. Aineistosta tarkasteltiin myös lasten mielipiteiden huomioonotto järjestetyillä tuokioilla. Aineistossa keskityttiin lasten toiminnan näkökulmasta pianonsoiton vaikutus lasten tukena ja osallisuuden vahvistajana. Tarkastelun kohteena olivat siis lapset ja heidän käyttäytyminen tuokioiden aikana. Aikuisen toiminnan näkökulmasta havainnoitiin, miten varhaiskasvattajan rooli toteutui toiminnallisten tuokioiden toteutuksessa ja onnistumisessa. Korostaen myös aikuisen tuen merkityksen lapsille ohjaajana ja esimerkkinä olijana. Aikuisen taitoa olla aidosti läsnä lapsille juuri sillä hetkellä. Kiinnitin huomiota myös henkilöstön määrän merkitykseen tuokioilla, miten se lisää onnistumista ja tuokioiden sujuvuutta. Aikuisen tulee huomioida lapsen yksilölliset tarpeet ja lapsiryhmän ikätaso.

Kuvio 3: Havainnot kerätyistä videoaineistoista

12 Tulokset

Kerättyjen videoaineistojen perusteella pystytään analysoimaan, että pianonsoitto tukee ja vahvistaa lasten osallistumista erilaisiin leikkeihin ja lauluihin. Lapset pääsivät osallistumaan aktiivisia jäseninä kaikilla tuokioilla, joka näkyy saaduissa tuloksissa. Heitä otettiin huomioon tuokioita suunniteltaessa, he pääsivät kertomaan omia mielipiteitä ja näkemyksiä asioista. Videoaineistoissa näkee lasten aidon innokkuuden, riemun ja onnistumisen kokemisen. Lapset lauloivat mukana ja kommentoivat aina laulujen lopussa, että laulaminen ja leikkiminen on hauskaa. Moni lapsista osasi myös sanoittaa tunteitaan sekä, että mikä lauluista on mieluisin. Alussa näki sen, miten moni lapsista aluksi katsoo toinen toisiaan ja miettii, että mitä nyt tapahtuu. Lapsien voidaan huomata saavan toinen toisistaan rohkeutta.

Videoista pystyy myös näkemään sen, miten tärkeä rooli varhaiskasvattajalla oli toiminnallisten tuokioiden toteutuksessa ja sen onnistumisessa. Tuotoksista näkee myös selkeästi sen, miten osan lapsien aktiivisuus korostuu aikuisen ollessa vierellä näyttämässä esimerkkiä lauluun ja siihen kuuluvassa leikissä. Ja sen, miten lapsiin heti vaikuttaa, jos aikuinen vain videokuva eikä ole aidosti läsnä tuokioiden aikana. Riittävä henkilöstömäärä siis vaikuttaa erittäin paljon toiminallisten tuokioiden onnistumiseen ja niiden sisällön laatuun. Lapset saavat tuokioista enemmän irti, kun aikuinen ohjeistaa ja näyttää esimerkkiä, etenkin kun kyseessä on vielä näin pienet lapset.

Osallisuus korostui hyvin toiminallisten tuokioiden aikana. Jokainen lapsista osallistui jollakin tavalla tuokion ja sai onnistumisen tunnetta. Osassa tuokioista lapset olivat hevosia ja he laukkasivat ympäri ryhmätilaa muiden lasten ja aikuisten kanssa, osassa toiminnassa leikittiin piirileikkiä. Oli upeaa nähdä lasten kasvoilta välittyvä ilon ja onnistumisen tunne. Lapset pääsivät laulamaan, leikkimään, olemaan luovia ja kokemaan pianonsoiton tunteen. Lapset pääsivät laulamaan heille tärkeitä ja mieluisia lauluja ja yhdistämään tähän leikin, liikunnan ja luovuuden. Osallisuus siis toteutui ja sitä oli ilo katsella. Osallisuutta tuki muun muassa lasten mahdollisuus sanoa oma näkemyksensä asioihin. Pianonsoiton kokemuksia havainnoitiin muun muassa lasten naurusta, sanoista ja ilon määrästä. Minä varmistin osallisuuden onnistumisen sillä, että annoin lapsille valinnanvapauden, otin heidät mukaan leikkiin ja kuuntelin heitä aidosti. He saivat myös harjoitella ilmaisun monia muotoja, jotka tarkoittavat muun muassa laulua, loruttelua, sekä itseilmaisua musiikin avulla. Laulut tukivat lasten kielellistä kehitystä eri äänteiden ja vokalisaatioiden kautta.

Vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taidot, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto, sekä kielitietoisuus korostuivat tuokioiden aikana. Lapset keskustelivat ja lauloivat yhdessä ryhmän ja aikuisten kanssa. He saivat ilmaista itseään laulun avulla. Pianonsoiton säästyksellinen kokeminen laulujen avulla, joita olivat muun muassa aistit, näkö ja kuulo. Lapset pääsivät käyttämään erilaisia aisteja tuokioissa. Pianon

koskettimien eri soinnut ja tahdit, eritasoiset voimakkuuden tasot ja sävellajien kokemisen tunteen.

Kokemuksia, joita lapsilla syntyi tuokioissa, olivat yhteisöllisyys, tunne ryhmään kuulumisesta, onnistumisen kokeminen, musiikin kokeminen ja sen ilmaisu. Vuorovaikutuksellisuus toteutui seuraavasti, lapset pääsivät keskustelemaan toisten lasten kanssa ja hoitajien kanssa toiminnallisten tuokioiden aikana. Alussa kävimme aina läpi, mitä seuraavaksi tapahtuu ja, miten tuokion kulku etenee. Jokaisen toimintakerran alussa kysyin aina lapsilta, että muistavatko he, mikä soitin on kyseessä, mistä laulusta aloitetaan ja haluavatko he vielä laulaa jonkun laulun uudelleen. Lapset olivat aktiivisia vuorovaikutuksellisuudessa, he kertoivat ajatuksiaan ja jakoivat omia tunteitaan ryhmässä toisten kanssa. Heistä välittyi positiivinen vuorovaikutuksen toteutuksen kokemus.

Lapsen osallisuuden toteutuminen tuokioilla
Leikin tuoma ilo
Liikkumisen ilo
Luovuuden käyttö
Pianonsoiton kokeminen
Yhteisöllisyyden tunteen kokeminen
Onnistumisen tunne
Lapsen itseilmaisun kokeminen
Vuorovaikutustilanteet ryhmässä muiden lasten kanssa

Taulukko 2: Toiminnallisten tuokioiden tuloksia

Palautetta kerättiin aikuisilta ja lapsilta suullisesti. Lapset olivat mielissään siitä, että tuokiot sisälsivät aina pianonsoittoa, sillä harva lapsista oli päässyt koskaan elämässään kokemaan pianonsoittoa ja näkemään, miltä piano näyttää. Tuokiossa onnistui laadukas pedagoginen työote ja niissä otettiin huomioon varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Tuokioiden ohjaus oli lapsilähtöistä, yksilön ja lapsiryhmän tarpeita vastaavaa.

13 Luotettavuus ja eettisyys

Kaikissa toiminnallisissa opinnäytetöissä pyritään aina välttämään mahdollisten virheiden syntymistä, mutta tästä huolimatta saatujen tulosten luotettavuus ja pätevyys vaihtelevat. Tästä johtuen jokaisessa tutkimuksessa koitetaan arvioida toteutetun tutkimuksen luotettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.) Luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin ja reliabiliteetin kautta. Validiteetilla tarkoitetaan sitä, miten hyvin tutkimustulos vastaa asioiden todellista tilaa. Ajallinen ja paikallinen asiayhteys, ja tutkijan ja tutkimuskohteen välinen suhde vaikuttavat validiteettiin. Reliabiliteetilla taas tarkoitetaan sitä, miten samanlaisena tutkimustulos pysyy, kun tutkimusta on toistettu uudelleen (Huttunen, Kakkori & Heikkinen 1999, 118).

Työssä noudatettiin tutkimuseettisen neuvottelukunnan luomia säädöksiä, joissa määritellään tieteellisen käytännön ohjeistukset. Tutkimuksessa noudatettiin tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, joita ovat rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus toteuttaessa tutkimustyötä. Tiedonhaun prosessin aikana viitattaessa toisiin tehtyihin tutkimuksiin käytettiin asianmukaista viittaustapaa. Tutkimus suunniteltiin, toteutettiin ja raportoitiin ohjeistetulla tavalla. Työ oli suunnitelmallista ja tavoitteellista alusta alkaen. (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Opinnäytetyön alkuvaiheessa lasten vanhemmilta kysyttiin kirjallinen lupa siitä, saako heidän lapsensa osallistua opinnäytetyön sisältämiin toiminnallisiin tuokioihin. Kouvolan kaupungilla on olemassa huoltajalomake, missä tulee kertoa opinnäytetyötä koskevat asiat. Lasten vanhempien päätöstä osallistumisesta kunnioitettiin. Eettisyys otettiin työssä huomioon noudattamalla rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta videoaineistojen tallentamisessa ja niiden säilytyksessä. Aineiston hankintamenetelmänä toimi videointi, mikä oli tuokioiden aineistojen keräyksen menetelmä. Videot tallennettiin luotettavasti ja ne poistetaan ja hävitetään tuotosten analysointien jälkeen tiedostoista. Videoaineistojen analysoinnit julkaistaan opinnäytetyössä nimettöminä yksityissuojaa noudattaen. Hyvässä eettisiä toimintaperiaatteita noudattavassa opinnäytetyössä noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Tällöin lähtökohtana tutkimuksessa on ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioitus. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23-25).

14 Johtopäätökset

Opinnäytetyössä haluttiin selvittää, miten lasten osallisuus toteutuu kyseissä varhaiskasvatuksen yksikössä. Työn aiheena oli pianonsoitto lapsen osallisuuden tukena varhaiskasvatuksessa. Työntekijät olivat innostuneita ja hyvin vastaanottavaisia työn toteutuksesta lapsiryhmässä. Toiminnalliset tuokiot oltiin suunniteltu etukäteen tutustumalla lapsiryhmään, heidän ikätasoon ja heidän kiinnostuksen kohteisiin heidän kanssaan keskustelemalla. Tuokiot toteutettiin marras- joulukuun välisenä aikana 2018. Tutkimuksen toteutus onnistui hyvin ja työssä

päästiin saatuun lopputulokseen. Toiminnan tavoitteena oli siis tukea pianonsoiton avulla lasten osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Toteutuneiden toiminnallisten tuokioiden aikana lasten osallisuus korostui ja tuokiot olivat lapsiryhmän kehitystä tukevia.

Tuokiot tukivat jokaisella kerralla pienryhmätoiminnan toteutumista. Pienryhmätoiminnalla todettiin olevan myönteinen vaikutus lapsiin ja tuokion sisällön laatuun ja sen toteutukseen. Jakamalla lapset pienryhmiin pystyttiin vahvistamaan ja syventämään vuorovaikutusta pedagogisin metodein. Monella varhaiskasvatuksessa työskentelevällä aikuisella on myönteisiä kokemuksia pienryhmässä toimimisesta. Pieni ryhmä mahdollistaa lasten turvallisuuden tunteen ja ennakoitavan toiminnan. Lapsen on helpompi olla vuorovaikutussuhteissa toisten lasten kanssa ja luoda tämän kautta ystävyyssuhteita. Havainnointia on myös helpompi toteuttaa, kun lapsia on vähemmän. (Järvinen & Mikkola 2015, 39-40.)

Lapset pääsivät todella osallistumaan tuokioilla alusta alkaen, sillä he pääsivät itse mukaan tuokioiden suunnitteluun ja niiden toteutukseen. Lapset olivat innoissaan siitä, että piano oli mukana tuokioissa ja he pääsivät kokemaan pianonsäestyksellistä musiikkia. Heinosen (2016) mukaan lasten osallisuus voidaan ymmärtää vaikuttamismahdollisuutena johonkin asiaan, esimerkiksi lapsien oikeutena esittää oma näkemys häntä itseään koskevista asioista. Aikuisten tehtävänä on ottaa lasten näkemykset huomioon. Lasten osallisuudessa on hyvin vahvasti mukana lasten kokemuksellinen elementti. (Heinonen ym. 2016, 161.)

Tuokioissa havainnoitiin, että lapset olivat aktiivisia ja osallisia jokaisella tuokioilla. Lapset lauloivat, leikkivät, soittivat ja kertoivat omia mielipiteitään. Lapsiryhmä jaettiin aina kahden osaan ja tämä tuki hyvin jokaisen yksilön mahdollisuutta tuoda oma mielipiteensä ja näkemyksensä esille. Tällöin pystyttiin myös kohdistamaan yksilöllistä ohjausta lapsiin, kun ryhmäkoko oli riittävän pieni. Työskentelyssä korostui siis pienryhmätoiminta. Tutkimustuloksista voidaan havainnoida se, miten tärkeä merkitys musiikilla on varhaiskasvatuksessa lasten osallisuuden tukena. Musiikilla on myös tärkeä merkitys lasten kasvun ja kehityksen monella eri osa-alueella. Varhaiskasvatuksessa tulisi korostaa entistäkin enemmän lasten osallisuutta ja musiikin hyödyntämistä arjen tilanteissa. Tietoisuutta musiikin merkityksestä varhaiskasvatuksen yksikössä onnistuttiin lisäämään järjestettyjen toiminnallisten tuokioiden välityksellä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018) määritellään, että varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää ja tukea jokaisen lasten kuvallisen, sanallisen ja kehoillisen ilmaisun kehittymistä. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa. Se myös antaa lapsille valmiuksia jäsentää ja ymmärtää asioita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42.)

15 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli havainnoida ja tarkastella pianonsoittoa lapsen osallisuuden tukena varhaiskasvatuksessa kerättyjen videoaineistojen avulla. Opinnäytetyöprosessi sai

alkunsa aiheanalyysistä, jonka ohjaava opettaja ensin hyväksyi. Aiheen tuli liittyä varhaiskasvatukseen, sillä valmistuakseen varhaiskasvatuksen opettajaksi, tulee opinnäytetyön aiheen liittyä varhaiskasvatukseen. Oli myös otettava huomioon se, että aihe oli ajankohtainen sekä tulevaisuuteen tähtäävä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 23).

Alussa mietin, miten lapset suhtautuvat siihen, että yksi työntekijöistä kuvaa heitä alusta loppuun jokaisessa tuokioissa. Ajattelin, että videokuvaaminen häiritsee lasten osallistumista tuokioilla, mutta onneksi sain kerättyä hyviä materiaaleja. Koen, että videointi oli hyvä aineistonkeruu menetelmä työssäni, sillä siinä saatiin talteen jokaisen tuokion tunnelma, lasten osallisuus, sekä toiminnan sisältö. Videoiden avulla pystyin katsomaan tallenteet aina uudelleen ja uudelleen alusta alkaen, sekä pysäyttämään videon tarvittaessa.

Oman ammattitaitoni kannalta lasten osallisuuden toteutuminen on hyvin tärkeää varhaiskasvatuksessa työskennellessä. Uuden varhaiskasvatuslain myötä lasten osallisuutta tulee korostaa ja lasten oikeuksia varhaiskasvatukseen vaikuttamisessa lisätä. Osallisuuden ja vaikuttavuuden keskeisimpinä tavoitteina ovat lapsen ja hänen perheensä mielipiteiden, toiveiden ja näkemysten huomioonottaminen. (Kaskela & Kronqvist 2007, 19). Osallisuuden tavoitteina ovat lasten itsetunnon vahvistus ja elämänhallinnan ja mielekkyyden lisääminen. Lasten yhteisöllisyyden ja yhteisöön kuulumisen tunnetta voidaan myös tavoitella osallisuuden avulla. (Hujala & Turja 2017, 45). Opinnäytetyön myötä tietoisuus lasten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt ja ymmärrys tästä aiheesta on syventynyt. Lasten osallisuutta tulee korostaa jatkuvasti päivittäisessä työskentelyssä varhaiskasvatuksen parissa.

Musiikilla on tärkeä merkitys lasten kehityksen usealla eri osa-alueella. Aikuinen on vastuussa hyvien olosuhteiden luomisesta lapsien musiikkisuhteen syntymiselle ja kehitykselle. Tämä edellyttää lapsien musiikkiminän ominaispiirteiden hyväksyntää, kunnioitusta ja kuuntelua. Näin samalla pystytään rohkaisemaan lapsia käyttämään yhtä hänen tärkeintä ilmaisukeinoaan. Lapsilla on subjektiivinen oikeus musiikilliseen ilmaisuun, millä tarkoitetaan mahdollisuutta oppia kansainvälistä kieltä. Musiikkikasvatus on joka kerta vuorovaikutusta, johon kasvattaja ja lapset osallistuvat omalla tavalla. Vuorovaikutus perustuu vastavuoroisuuteen ja kokemusten vaihtamiseen. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 18-19.)

Toivon, että opinnäytetyöni myötä varhaiskasvatuksen parissa työskentelevät ammattilaiset hyödyntävät musiikkia päivittäisissä toiminnoissa lasten kanssa. Haluan myös korostaa, että musiikin hyödyntäminen ei vaadi musikaalista osaamista tai jonkin soittimen soittamista, vaan ainoastaan työntekijän rohkeutta ja luovuutta. Lapset nauttivat kaikenlaisista musiikin eri muodoista ja niiden yhdistämisestä päiväkodin arjessa. Musiikki tukee myös lasten kielen kehitystä ja auttaa ilmaisussa sellaisia lapsia, joilla on kielen kehityksen kanssa haasteita. Musiikin avulla moni lapsista oppii uusia asioita huomaamattaan ja oppiminen voi myös olla musiikin kautta helpompaa.

Lähteet

Painetut

Eerola, T., Louhivuori, J. & Moisala, P. 2005. Johdatus musiikintutkimukseen. 2. painos. Vaasa: Suomen musiikkitieteellinen seura.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Toim. P. Marjanen, M. Marttila & M. Varsa. Jyväskylä: PS-kustannus, 75-96.

Hakomäki, H. 2005. Pro Gradu- tutkielma. Tarinasäveltäminen- uusi musiikkiterapian malli ja käytännöt. Jyväskylän yliopisto, humanistinen tiedekunta. Jyväskylä.

Hart, R. A. 1999. Children´s participation. The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care. London: Earthscan.

Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisen vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Tammi.

Hujala, E. & Turja, L. (toim.).2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Huttunen, R., Kakkori, L. & Heikkinen, H. 1999. Toiminta, tutkimus ja totuus. Teoksessa: Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) 1999. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: WSOY,118.

Järvinen, K. & Mikkola, P. 2015. Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto.

Karila, K. & Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.). 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kaskela, M. & Kronqvist, E-L. 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Helsinki: Gummerus.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Kivelä-Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Kouvola. Kouvolan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2017. Ihmeen hieno.

Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. (toim.). 2017. Musiikki varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Lindeberg-Piironen, A. & Ruokonen, I. Musiikki ja me. Tallinna: Paino Printal, 11-31, 72-75, 339-345.

Marjanen, K. 2015. The changing Face of Music and Art Music Education. CFMAE. Journal for Music and Art Pedagogy. Volume 7/1- 2015.

Marjanen, P., Marttila. M., Varsa. M. (toim.). 2013. Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

MLKO ry. 2002. Toimintakertomus.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. (toim.). 2011. Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Opas 13. Helsinki: Yliopistopaino.

Odent, M. (2008). Birth and Breastfeeding. Rediscovering the Needs of Women During Pregnancy and Childbirth. Clairview Books.

Ollaranta, R. & Simojoki, M. 1989. Laulan lasten lailla. Musiikin varhaiskasvatuksen opas. Helsinki: Otava.

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2016: 17.

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a.

Perustuslaki 731/1999.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun Ammattikorkeakoulu. Turku: Juvenes Print.

Sinclair, R. 2004. Participation in practice. Making it meaningful, effective and sustainable. Children & Society 18 (2).

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino.

Varhaiskasvatuslaki. 2018. 540/2018.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2013. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Wood, D. 1982. Move, Sing, Listeng, Play. Preparing Young Children for Music. Toronto: Thompson Limited.

Sähköiset

Korppi, M. & Latvala, J. 2010. Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajana. Varhaiskasvatustieteen Pro gradu- tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylä. Viitattu 18.12.2018. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/25307/URN:NBN:fi:jyu-201009302820.pdf?sequence=1>

Lapsen oikeudet. 1991. Lapsen Oikeuksien Sopimus. <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsen-oikeuksien-sopimus/sopimus-kokonaisuudessaan/#12-artikla>

Laurea-ammattikorkeakoulu. 2019. Opinnäytetyöprosessi. <https://laureauas.sharepoint.com/sites/linkfi/opintojenkulku/opinnaytetyo/Sivut/default.aspx>

Marjanen, K. 2009. Musiikkisuunnittelu varhaisiän musiikinopetuksen näkökulmasta. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P., Väkevä, L. (Toim.), Musiikkikasvatus; Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen, 385-405. <https://fisme.fi/musiikkikasvatuskirja/>

Marjanen, K. 2013. The Positive Equilibrium of Children - musical aspects. The European Journal of Social & behavioural Sciences (EJSBS) Nicosia Vol. VI Design in Mind - Special Issue 3, eISSN: 2031-2218, 1076 - 1083. Saatavana: <https://search.proquest.com/open-view/ed03ef85240c977709eee5e568de635f/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2032479>

Musiikinopetus Suomessa. 2007. Varhaisiän musiikkikasvatus. Viitattu 18.2.2018. http://www.musiikinopetus.fi/fi/jarjestelma/varhaisian_musiikkikasvatus

Nivala, E. & Rynänen., 2013. Kohti sosiaalipedagogista osallisuuden ideaalia. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2013, vol 14. Viitattu 29.12.2018. <https://docplayer.fi/30318000-Kohti-sosiaalipedagogista-osallisuuden-ideaalia.html>

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatuksen perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016: 17. Viitattu 22.12.2018. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali-, ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Viitattu 30.12.2018. <http://docplayer.fi/383636-Mita-mielta-mita-mielta-lasten-osallisuus-lastensuojelun-kehittamisessa-mikko-oranen.html>

Shier, H.2001. Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations. Children and society 15, 107-117. https://www.ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Verkkodokumentti. Luettu 27.12.2018. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. 2018. Peruspalvelut. Varhaiskasvatus. Viitattu 30.12.2018. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

Vienola, V. 2004. Videoiden käyttö tutkimuksen apuvälineenä. PDF. ,71-79. Viitattu 16.1.2019. <http://sokl.uef.fi/verkojulkaisut/tutkivaope/vienola.htm>

Liitteet

Liite 1: Pianotuokioiden suunnittelu opettajan työskentelyn tukena	38
Liite 2: Pienryhmätoiminta suunnitelma	39

Liite 1: Pianotuokioiden suunnittelu opettajan työskentelyn tukena

Pianotuokioiden suunnittelu opettajan työskentelyn tukena

Ryhmä 1 / ryhmä2	Lapsiryhmän jako tasapuolisesti kahteen eri osaan. Ensin toinen ryhmä osallistuu toimintaan ja toiset leikkivät sillä aikaa.
Pianotuokion tavoitteet	Lapsen osallisuus, vuorovaikutustaitojen kehittyminen, kielen kehitys, pianonsoiton kokeminen musiikillisena, lapsen kehityksen tukeminen
Tuokion aloitus ja lopetus aika	10:00-10:45, lopuksi aina palautekeskustelu lasten kanssa
Tila	Lapsiryhmän tilat; tuokiot tapahtuvat lepoalueissa ja toinen ryhmä leikkii ryhmän leikkiloissa
Välineet ja materiaalit	Piano, pianonuotit, musiikkisoittimet, istuintyyny
Etukäteisvalmistelut	Ryhmätilan siistiminen, esteetön kulkeminen, pianon siirto jumppasalista ryhmätilaan, laulujen soiton harjoittelua
Tuokioin toteutuksen vaiheet	Ryhmän jako kahteen, aloituskeskustelu yhdessä lasten kanssa ohjelman kulusta, laulujen laulu sekä leikkiminen, lopuksi aina palautekeskustelu ryhmän lasten kanssa
Muuta huomioitavaa	

Liite 2: Pienryhmätoiminta suunnitelma

<p>OPPIMISEN ALUEET:</p> <p>Kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme & tutkin ja toimin ympäristössäni.</p> <p>Musiikillinen ilmaisu, yhteisleikit, vuorovaikutustilanteet, kielen kehityksen tukeminen, luovuuden korostaminen, lapsen osallisuuden korostaminen, itseilmaisun tukeminen ja kehittäminen, musiikillinen kokeminen pianonsäestyksellisen musiikin kautta</p>
<p>TOIMINNAN AIHE/ NIMI- MITÄ TEHDÄÄN?</p> <p>Toiminnan aiheena on pianonsäestyksellisiä musiikkituokioita. Tarkoituksena tuokioilla on, että soitan pianolla lapsien valitsemaa lauluja. Soitossa yhdistyy yhteislaulu ja samalla lapset pääsevät liikkumaan ja leikkimään lauluihin kuuluvia leikkejä.</p> <p>Toiminannasuunnitelman lähtökohtana on otettu lapsiryhmän toiveet, kuten esimerkiksi he saavat päättää, mitä lauluja soitan ja mistä he pitävät sekä heidän ikätasonsa on huomioita toimintaa suunniteltaessa. Lapsen osallisuus on otettu huomioon siinä, että he pääsevät itse jokainen osallistumaan tuokiolla: jokaisen lapsen mielipiteitä on kuunneltu tuokion järjestämisessä: saivat valita soitettavat lasten laulut sekä laulamaan, leikkimään ja tanssimaan.</p>
<p>KUVAUS KOKO RYHMÄÄ KOSKEVISTA JÄRJESTELYISTÄ</p> <p>Pienryhmälle tehty ohjaus. Jaoin lapsiryhmän kahteen osaan, jotta tuokio palvelisi lapsia parhaan mukaan. Toiset lapset saavat toteuttaa vapaata leikkiä toisessa tilassa lastenhoitajan kanssa. Minä vastaan musiikkituokion ohjauksesta sekä toisesta ryhmän ohjauksesta vastaa lastenhoitaja, jolle olen antanut ohjeet.</p>
<p>PÄÄASIALLINEN TAVOITE, JOTA TOIMINNAN TOIVOTAAN TUKEVAN:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Sosiaaliset taidot ja vuorovaikutustaidot: lapsi pääsee keskustelemaan lasten sekä aikuisten kanssa -Musiikillinen kehitys: lapsi pääsee kokemaan erilaisia musiikin muotoja: ääniteitä, soitimia -Luovuuden kokeminen: lapsi pääsee käyttämään omaa mielikuvitusta -Kielellinen kehitys: lapsi pääsee laulamisen myötä kehittämään verbaalista osa-aluetta -Motorinen kehitys: lapsi pääsee hyppimään, juoksemaan, ryömimään -Leikki ja leikkitaidot: lapsi pääsee käyttämään omaa mielikuvitustaan, hyödyntämään omaa osaamistaan
<p>TOIMINNALLISUUDEN MUODOT, JOITA TUOKIOISSA KÄYTETÄÄN:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Leikki: mielikuvituksen käyttö, kiinnostavien asioiden käyttö, vuorovaikutustilanteet -Liikkuminen: hyppiminen, juoksu, laukkaus, hiipiminen -laulu: loruttelu, vokalisaatioiden muotoilua, eri äänivoimakkuuksien käyttö

PEDAGOGISET TAVOITTEET TUOKIOILLA:

- Toteuttaa musiikillista toimintaa pienryhmissä: lapsi pääsee laulamaan tuokioilla
- Korostaa lapsien osallisuutta toiminnassa: lapsi pääsee kertomaan omia näkemyksiään
- Tukea sekä vahvistaa lapsen oppimista kielellisesti: lapsi saa laulaa lauluja yhdessä koko ryhmän kanssa
- Musikaalisen itseilmaisun korostaminen: lapsi saa ilmaista itseään laulun avulla
- Musiikin kokeminen pianonsoiton avulla: lapsi pääsee kokemaan erilaisia melodeja ja rytmejä

ETUKÄTEISJÄRJESTELYT:

- Nuottien hankinta, laulujen sanojen etsiminen
- Jokainen lapsi istui tyynyllä lattialla pianon edessä
- Tilan kuntoon laittaminen ennen järjestettyjä tuokioita